

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Valentina Berden

**Vloga medgeneracijskih centrov pri zmanjševanju socialne izključenosti starejših v
družbi**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

Valentina Berden

Mentorica: doc. dr. Maša Filipovič Hrast

**Vloga medgeneracijskih centrov pri zmanjšanju socialne izključenosti starejših v
družbi**

Diplomsko delo

Ljubljana, 2013

Zahvala

Hvala mentorici doc. dr. Maši Filipovič Hrast za vso strokovno pomoč, usmerjanje in mnenja pri nastajanju diplomskega dela.

Hvala staršema, ki sta mi omogočila študij in verjela vame, za vso potrpežljivost in moralno pomoč.

Hvala Bine in Mateja za vso pozitivno energijo tekom študija.

Hvala tudi vsem ostalim, ki ste mi kakor koli pomagali pri izdelavi diplomskega dela.

Vloga medgeneracijskih centrov pri zmanjševanju socialne izključenosti starejših v družbi

Upadanje števila rojstev in daljšanje življenjske dobe v večini razvitih držav močno spreminjata starostno sestavo prebivalstva. Eno izmed tveganj sodobne družbe predstavlja tudi socialna izključenost. Tema diplomskega dela je socialna izključenost starejših, kjer je posebna pozornost namenjena vlogi medgeneracijskih centrov. Menim, da se z vključevanjem starejših v medgeneracijske centre lahko zmanjša njihova socialna izključenost. Kot študijo primera analiziram medgeneracijski center Hiša Sadeži družbe v Murski Soboti, ki je bil ustanovljen leta 2009 in je prvi primer vzpostavitve medgeneracijskega centra v Sloveniji, ki vključuje različne aktivnosti in skupine v pomurski regiji. Pozornost je namenjena tudi vplivu na ostale generacije in ustanove, ki se vključujejo v programe medgeneracijskih centrov. Izvedena je fokusna skupina kot kvalitativna metoda raziskovanja, s katero ugotavljam mnenje starejše generacije o pomenu prostega časa, obiskovanju delavnic, njihovi vlogi v življenju starejših ter zmanjševanju njihove izključenosti. Na podlagi analize sekundarnih virov, statističnih podatkov in študije primera, skušam v zadnjem delu orisati ključne ugotovitve diplomskega dela.

Ključne besede: socialna izključenost, starejši, medgeneracijski center, vključevanje starejših.

The role of intergenerational centers at diminishing the social exclusion of the elderly from the society

The decline in birth rates and longer life expectancy are significantly changing the age structure of the population in most of the developed countries. Social exclusion is one of the risks in modern society. The graduate thesis discusses the social exclusion of the elderly with the emphasis on the role of intergenerational centers. In my opinion, the involvement of the elderly in such centers can diminish their social exclusion. The analyzed case study is the intergenerational center *Fruits of Society House (Hiša Sadeži družbe)* in Murska Sobota. It was founded in 2009 as the first example of an intergenerational center in Slovenia and it includes various activities and groups in the Pomurje region. The graduate thesis addresses the influence on other generations and institutions which are joining the programs of the intergenerational centers. A focus group is used as a qualitative method of research to determine opinions of the elderly when discussing the importance of leisure time, their participation in workshops and the role these have in the life of the elderly, as well as greater involvement of the elderly in the society. The last part of the graduate thesis outlines the key findings on the basis of the analysis of secondary sources, statistical data and the case study.

Key words: social exclusion, the elderly, intergenerational center, involvement of the elderly.

KAZALO

1 UVOD	8
2 STARANJE PREBIVALSTVA	10
2.1 Projekcija prebivalstva 2008–2060	11
2.2 Dolgoživa družba	12
3 DEFINICIJA SOCIALNE IZKLJUČENOSTI	13
4 DIMENZIJE IZKLJUČENOSTI STAREJŠIH	16
4.1 Družinske spremembe	17
4.2 Ekonomsko stanje	18
4.3 Prostorske ovire	19
4.4 Zdravje	20
5 VKLJUČEVANJE STAREJŠIH	20
5.1 Načini vključevanj	21
6 VLOGA MEDGENERACIJSKIH CENTROV	23
6.1 Vpliv na širšo skupnost	24
7 EMPIRIČNI DEL – študija primera	26
7.1 Medgeneracijski center Hiša Sadeži družbe	26
7.2 Raziskovalna vprašanja	29
7.3 Metodologija	30
7.3.1 Oblikovanje vprašalnika	30
8 ANALIZA FOKUSNE SKUPINE	31
9 ZAKLJUČEK	37
10 LITERATURA	39
PRILOGE	43
PRILOGA A: Primer medgeneracijskih delavnic za mesec marec 2013	43
PRILOGA B: Vprašanja za fokusno skupino	47
PRILOGA C: Transkript fokusne skupine	48

KAZALO TABEL

Tabela 2.1: Projekcija prebivalstva EUROPOP2008-2010.....	12
Tabela 4.1: Stopnja tveganja revščine.....	19
Tabela 6.1: Pozitivni vplivi medgeneracijskega projekta	25
Tabela 7.1: Kriteriji za uspešno delovanje medgeneracijskih centrov.....	26
Tabela 7.2: Možne negativne posledice	29

1 UVOD

Medgeneracijsko sodelovanje je v obdobju zadnjih nekaj let pridobilo na pomenu. Vse bolj se poudarja pomembnost tega sodelovanja ne le v vsakdanjem življenju, ampak tudi v politični sferi. Leto 2012 je bilo Evropsko leto aktivnega staranja in medgeneracijske solidarnosti, ki je nastalo kot odziv Evropske unije in držav članic na demografske spremembe. Medgeneracijska solidarnost je razumljena kot glavna strategija za zmanjševanje tveganj socialne izključenosti in drugih tveganj sodobne družbe (Hlebec in Filipovič Hrast 2009). Pri tem je pomembno najti vzvode, s katerimi se lahko socialno izključenost minimizira, pri čemer menim, da imajo pomembno vlogo medgeneracijski centri. V ospredju naloge je poudarek na vključevanju starejše generacije, ki se spreminja glede na obseg in strukturo. Pri pregledovanju dogodkov in seminarjev je možno opaziti veliko organizacij, namenjenih starejši generaciji, pri čemer se kot osrednji steber povezovanja generacij pogosto pojavljajo medgeneracijski centri.

Cilj dela je ugotoviti, ali medgeneracijski centri pripomorejo k zmanjševanju socialne izključenosti starejših. Namen je proučiti možnosti vključevanja starejših ter razloge za vključevanje, ovire in splošno delovanje medgeneracijskih centrov. Ob tem bom s študijo primera medgeneracijskega centra Hiša Sadeži družbe in s podpornimi strokovnimi viri skušala orisati stanje na področju zmanjševanja izključevanja starejših iz družbe in same vloge centrov.

Delo je razdeljeno na dva dela – teoretičnega in empiričnega. Prvi, teoretični del, vključuje spremembe v demografski strukturi Slovenije, konceptualno analizo socialne izključenosti in pomen dolgožive družbe. Temu sledijo dimenzije izključenosti starejših, načini vključevanj in opredelitev vloge medgeneracijskih centrov. V nalogi je uporabljena analiza in primerjava sekundarnih virov, predvsem znanstvenih člankov, ter interpretacija podatkov projekcije prebivalstva EUROPOP2008–2060 za Slovenijo.

V drugem, empiričnem delu, je vključena študija primera medgeneracijskega centra Hiša Sadeži družbe v Murski Soboti. Ob tem je poudarek na njeni vlogi, delovanju in pomenu. Vloga medgeneracijskih centrov zajema skrb za aktivno staranje in vpliva tudi na ostale

generacije. Ker je eden izmed glavnih ciljev ugotoviti neposredno vlogo medgeneracijskih centrov, sem z uporabniki medgeneracijskih centrov izvedla fokusno skupino, ki je ena od kvalitativnih metod za zbiranje, analizo in interpretacijo podatkov in sodi med metode, pri katerih se uporabljajo nestandardizirane tehnike anketiranja ali opazovanja (Klemenčič in Hlebec 2007, 7). Pri tem so me predvsem zanimala osebna mnenja uporabnikov in njihov odnos do medgeneracijskih centrov.

V zadnjem delu so prikazane ključne ugotovitve dela na podlagi relevantnih spoznanj, ki so nastala iz analiz stališč drugih avtorjev in analize fokusne skupine.

2 STARANJE PREBIVALSTVA

Meja med srednjimi leti in obdobjem starosti ne more biti natančno opredeljena, ker v vseh družbah nima enakega pomena (Vertot 2010, 9). Statistični urad Republike Slovenije (SURS) razvršča prebivalstvo v tri velike starostne skupine. Za to uporablja naslednjo delitev: osebe, stare 0–14 let, so v kategoriji »mladi«, osebe, stare 15–64 let, spadajo med »delovno sposobne«, osebe stare nad 65 let pa v kategorijo »stari« (SURS 2010). Podobno tudi v ostalih evropskih državah starost 65 let predstavlja prehod iz ekonomsko aktivnega življenja v stanje upokojitve (Hlebec 2009, 16), zato sem to mejo postavila kot kazalec starejše generacije.

Danes upadanje števila rojstev in daljšanje življenjske dobe v večini razvitih držav močno spreminjata starostno sestavo prebivalstva. V Sloveniji se povprečna starost konstantno zvišuje. Po statističnih podatkih je v začetku petdesetih let prejšnjega stoletja znašala približno trideset let, konec leta 2009 pa 41,4 leta (Vertot 2009), kar označujemo s pojmom staranje prebivalstva. To staranje prebivalstva v Sloveniji in drugod po Evropski Uniji (EU) pa je posledica štirih dejavnikov:

- nizko povprečno število otrok na žensko (splošna stopnja rodnosti);
- zmanjšanje rodnosti v zadnjih desetletjih (to je sledilo povojnemu obdobju »baby-boom« generacije);
- bistveno daljša pričakovana doba ob rojstvu (od leta 1960 za več kot osem let) in zmanjšanje umrljivosti;
- veliko število priseljencev predvsem iz tretjih držav (Vertot 2010, 9).

Kot posledica tega je v 20. stoletju prebivalstvo Slovenije počasi naraščalo in sredi leta 2005 prvič preseglo vrednost dveh milijonov. Če se bodo hipoteze uresničile, bo število prebivalstva Slovenije višje od dveh milijonov le še dva do tri desetletja, nato pa se bo začelo zmanjševati. Če se bo torej število prebivalstva spreminjalo skladno s konvergenčno varianto projekcij, bo imela leta 2060 Slovenija toliko prebivalstva, kot ga je imela sredi sedemdesetih leta 20. stoletja. Čeprav se projekcije ob različnih spremenljivkah razlikujejo glede števila prebivalstva, pa vsi rezultati kažejo na izrazito staranje prebivalstva Slovenije (Vertot 2009, 28); povečeval se bo delež starih, zniževal delež srednje generacije. Ti demografski trendi posledično spreminjajo razmerja med generacijami in pa tudi narekujejo potrebo po okrepitvi

medgeneracijskih vezi ter zmanjševanju starostne segregacije na vseh ravneh in področjih družbe (Hlebec in drugi 2012, 101).

2.1 Projekcija prebivalstva 2008–2060

Eurostatova projekcija prebivalstva EUROPOP2008 (EUROpean POPulation Projections) za Slovenijo nakazuje verjetno pot prihodnjega razvoja prebivalstva Slovenije po konvergentnem scenariju. Kot konvergentno leto, to je leto, v katerem bo teoretično dosežena največja podobnost razvoja izbranega kazalnika, je bilo upoštevano leto 2150 (Vertot 2009,13). Med več variantami projekcije sem izbrala srednjo varianto, ki bi se naj najverjetneje uresničila (glej tabela 2.1). Po Eurostatovih projekcijah naj bi se staranje prebivalstva intenzivno nadaljevalo. Delež starejših od 65 let se bo med leti 2008–2061 v Sloveniji povzpел z 21,1 % na 38,9 %. Število oseb v starosti 15–59 let pa se bo zmanjšalo iz 65 % na 48,3 %. Konec leta 1995, ko je v Sloveniji živel 249,046 ljudi, starih nad 65 let, je njihov delež med celotnim prebivalstvom znašal 12,5 %. Podobna projekcija nakazuje trend v celotni Evropski uniji; delež oseb, starejših od 65 let naj bi se povečal s 17,1% v letu 2008, na 30 % leta 2060.

Zmanjševal se bo torej delež delovno aktivnega prebivalstva, zato me v nadaljevanju zanima, kakšen je koeficient starostne odvisnosti prebivalstva. Koeficient starostne odvisnosti je kazalnik, ki prikazuje število starostno odvisnih prebivalcev na 100 delovno sposobnih prebivalcev in je ključen za izražanje demografskega pritiska v prihodnosti na ekonomsko dogajanje v družbi. Pod to kategorijo spadajo otroci do 15 let in stari prebivalci (nad 65 let), koeficienta pa se imenujeta koeficient starostne odvisnosti mladih in koeficient starostne odvisnosti starih (Vertot 2010). Kazalnik starostne odvisnosti oziroma ravni podpore, ki jo mladim ali starim omogoča delovno sposobno prebivalstvo, kaže, da bo delovno sposobnih prebivalcev do leta 2060 v Evropi manj kot 50 milijonov. Vrednost kazalnika starostne odvisnosti starejših bo predvidoma dvakrat večja leta 2060 kot leta 2008 oziroma 28,1 %. V skoraj dveh tretjinah analiziranih držav se pričakuje zmanjšanje ravni delovno sposobnega prebivalstva, tudi v Sloveniji.

Družba v prihodnje bo drugačna od današnje predvsem zaradi demografskih sprememb, kjer je v ospredju staranje prebivalstva oziroma povečevanje deleža starejših oseb. V zadnjih petdesetih letih se je zvišala tudi povprečna starost ob smrti. Ta se je povečala za moškega za 11,8 leta in za ženske 15 let. Delež moških, ki so umrli pred 65 letom (med vsemi umrlimi moškimi v posameznem letu), se je v zadnjem polstoletju znižal z 49,1 % na 33 %, delež žensk pa iz 36,2 % na 13,7 % (Vertot 2010, 24). Kot posledica takšnega zviševanja deleža

starejših od 65 let, se pojavljajo mnenja, da bi lahko govorili tudi o četrtem življenjskem obdobju, ki bi bilo postavljeno od 80 let naprej (Cibic in drugi 2006, 38) kot rezultat dolgožive družbe.

Tabela 2.1: Projekcija prebivalstva EUROPOP 2008-2010

Struktura prebivalstva po starosti – skupaj (v letih), 1. januar									
Leto	Skupaj	0–14	15–59	60+	80+	0–14	15–59	60+	80+
	Število					v %			
2008	2.022.644	280.865	1.314.228	427.551	71.176	13,9	65,0	21,1	3,5
2009	2.028.743	280.993	1.310.625	437.125	75.448	13,9	64,6	21,5	3,7
2010	2.034.220	281.651	1.305.198	447.371	79.622	13,8	64,2	22,0	3,9
2011	2.038.924	282.609	1.296.698	459.617	84.242	13,9	63,6	22,5	4,1
2012	2.043.047	283.655	1.287.370	472.022	88.582	13,9	63,0	23,1	4,3
2013	2.046.941	284.829	1.277.530	484.582	92.553	13,9	62,4	23,7	4,5
2014	2.050.247	286.569	1.265.874	497.804	96.007	14,0	61,7	24,3	4,7
2015	2.052.980	288.227	1.255.054	509.699	99.045	14,0	61,1	24,8	4,8
2016	2.055.218	289.288	1.243.348	522.582	101.906	14,1	60,5	25,4	5,0
2017	2.056.860	290.331	1.231.580	534.949	104.546	14,1	59,9	26,0	5,1
2018	2.057.858	290.992	1.220.569	546.297	107.047	14,1	59,3	26,5	5,2
2019	2.058.334	291.763	1.210.670	555.901	109.051	14,2	58,8	27,0	5,3
2020	2.058.003	291.580	1.200.415	566.008	111.320	14,2	58,3	27,5	5,4
2025	2.046.651	278.411	1.154.769	613.471	123.090	13,6	56,4	30,0	6,0
2030	2.022.872	258.508	1.110.151	654.213	135.110	12,8	54,9	32,3	6,7
2035	1.992.325	242.264	1.066.440	683.621	166.553	12,2	53,5	34,3	8,4
2040	1.957.942	235.960	1.005.948	716.034	193.333	12,1	51,4	36,6	9,9
2045	1.920.654	237.795	946.100	736.759	211.916	12,4	49,3	38,4	11,0
2050	1.878.003	239.902	898.509	739.592	224.641	12,8	47,8	39,4	12,0
2055	1.830.124	236.278	872.154	721.692	231.523	12,9	47,7	39,4	12,7
2060	1.778.573	227.648	857.263	693.662	246.372	12,8	48,2	39,0	13,9
2061	1.768.113	225.755	854.447	687.911	249.535	12,8	48,3	38,9	14,1

Vir: Statistični urad Republike Slovenije (SURs).

2.2 Dolgoživa družba

Družba je dolgoživa, če jo v velikem številu in deležu tvorijo stari ljudje in če lahko tudi njeni mlajši člani pričakujejo, da bodo dolgo živeli. Govorimo o spremenjeni starostni strukturi prebivalstva (Hvalič Touzery 2010). Staranje prebivalstva ima lahko več posledic, ki so ključne za oblikovanje strategije razvoja v prihodnjih letih. V dolgoživi družbi se morajo z novo družbeno pogodbo in/ali sporazumom medsebojno reševati problemi, ki zadevajo vse generacije. V dolgoživi družbi naj bi ljudje optimalno izkoristili svoje potenciale v vseh

obdobjih svojega življenja. Številni pozitivni zgledi kažejo, da aktivna in angažirana starejša generacija lahko uspešno pripomore k trajnostnem razvoju družbe in v določenem delu razbremeni mlajšo in starejšo generacijo teže skrbi za starejše. Da se država lahko spopade z izzivi, do katerih pride s spreminjanjem starostne strukture prebivalstva in spremembe v družbi, ki jih ta prinaša, je potrebna celovita strategija trajnostnega razvoja dolgožive družbe. Dr. Jože Ramovš navaja štiri dejstva, zakaj bi se morala pripraviti takšna strategija. To je nagel porast deleža starejšega prebivalstva, ogrožena povezanost in solidarnost med generacijami, družba in posamezniki ne doživljajo specifične vrednosti tretjega življenjskega obdobja in družina odpoveduje pri oskrbi svojih starih članov (Cibic in drugi 2006, 18). S tem se strinja Drenik (v Cibic in drugi 2006, 39), ki je mnenja, da bi s tem prispevali k zavestnemu in aktivnemu spopadanju s problemi staranja, spoznanju, da so mnogi problemi ne le posameznikovi, ampak družbeni. Povečalo bi se medgeneracijsko sodelovanje in socialna vključenost ter zmanjšali bi se predsodki o starejših ljudeh. Da pa lahko govorimo o socialni izključenosti starejših, je potrebno termin ustrezno opredeliti.

3 DEFINICIJA SOCIALNE IZKLJUČENOSTI

Koncept socialne izključenosti se izrazito povezuje s konceptom družbene kohezije in naj bi izhajal iz francoske socialne politike ter političnega programa francoskih socialnih šol v 80. letih. Koncept se nemalokrat povezuje tudi s konceptom revščine, ki izvira iz anglosaksonske tradicije. Pri večjem številu avtorjev je viden preplet obeh konceptov, ob tem, da je termin socialna izključenost praviloma širši kot termin revščina (Filipovič 2005, 168). To je zato, ker obsega ne le šibke materialne vire, ampak tudi nezmožnost participacije v ekonomskem, političnem, kulturnem in socialnem življenju. Po drugi strani pa pomeni tudi neke vrste izključenost iz prevladujoče družbene usmeritve (prav tam). Tudi drugi avtorji izpostavljajo pomen revščine v povezavi s socialno izključenostjo, kajti socialno izključevanje se nemalokrat začne ravno z materialnim pomanjkanjem. Pri tem se pojavi tudi problem merjenja socialne izključenosti, ker gre za široko dimenzijo človekove stiske (Cvahte 2004). Ena najbolj natančnih analiz kontekstov, v katerih se pojavlja socialna izključenost, je delo Američanke Hilary Silver, ki govori o treh paradigmah izključenosti oziroma treh idealnih tipih koncepta izključenosti. Ti se med seboj razlikujejo po različnih teoretičnih okvirjih, političnih ideologijah in nacionalnih diskurzih. Silverjeva jih imenuje paradigma solidarnosti (opora na Durkheima, kjer je izključenost posledica pretrganja socialnih in simbolnih vezi),

paradigma specializacije (izključenost na mikro ravni) in paradigma monopola (izključenost na makro ravni z oporo pri Webru in delno Marxu) (Trbanc 1996, 288).

V slovarju gerontologije je socialna izključenost pojmovana kot »nesprejemanje posameznika ali skupine ljudi s strani družbenega okolja. Temelji lahko na rasi, etničnosti, jeziku, kulturi, religiji, spolu, starosti, socialnem razredu, ekonomskem ali zdravstvenem stanju. Socialna izključenost odvzema človeku njegove temeljne pravice in veže nase revščino, prikrajšanost in nestrpnost« (Hvalič 2010). Pojem je nedoločen, »opremljen« z ekonomskimi, političnimi in kulturnimi konotacijami in dimenzijami (Abrahamson 1995, 120). Leta 1996 so bile opravljene prve empirične raziskave na področju socialne izključenosti v Sloveniji. Z analizo je bila izluščena slika tipičnega socialno izključenega anketiranca. To je »starejša, slabše izobražena oseba, ki živi v zelo majhnem kraju, sama ali v razširjeni družini in se bodisi najpogosteje ukvarja s kmetovanjem bodisi je brezposelna ali občasno opravlja delo za plačilo ali le gospodinji« (Hvalič 2010). Trbanc navaja, da je to slika »precej tradicionalne oblike socialne izključenosti, ki je koncentrirana v majhnih krajih, med starejšimi, slabo izobraženimi ljudmi, ostarelimi kmeti, brezposelnimi in osebami, ki opravljajo razna notranja dela za plačilo« (Trbanc 1995, 308). Pojem se je v zadnjih dveh desetletjih dodobra uveljavil zaradi več razlogov, kjer sta omembe vredna vsaj dva. Prvi se povezuje z dejstvom, da spremembe, do katerih prihaja v sodobnih družbah, prinašajo strukturno drugačne, nove pojave in socialne posledice, ki jih je lažje zajeti z novimi koncepti kot pa starimi. Dinamika in kompleksnost ekonomskih in socialnih sprememb povečujeta negotovosti in tveganja v družbah, kar posledično pomeni naraščanje individualnih tveganj ter vodi v razmere zmanjšane materialne in socialne varnosti (Hlebec in drugi 2010, 13). Danes socialna izključenost odseva nek nov proces in dogajanje, katerega smo v zgodnji moderni imenovali revščina. Torej se je pojem nadgradil in preoblikoval. Socialna izključenost je danes vseeno še vedno aparat mnogih definicij in diskusij ter nikakor ne spada pod koncept ene dimenzije. Abrahamson (1995, 120) jo razume kot stanje manjšine, ki je marginalizirana, in mainstreamovske srednjerazredne družbe.

Različni avtorji so pojem socialne izključenosti opredeljevali z različnimi definicijami. Iz njihovih del je mogoče razbrati naslednje lastnosti pojma in njegove opredelitve. Socialna izključenost:

- je slaba vključenost posameznikov ali skupin v populaciji v sisteme političnega, ekonomskega in socialnega delovanja družbe, v kateri živijo:
- je odnosni pojem, ker se vključenost ali izključenost posameznikov in skupin proučuje

v odnosu do ostalih v družbi;

- ima poudarek na procesih izključevanja, s katerimi se kopičijo različne dolgotrajne prikrajšanosti in izključenosti v tako imenovani spirali tveganj. Je večdimenzionalen pojav, kar pomeni prepletanje različnih virov, možnosti in priložnosti;
- ima poudarek na iskanju in razlagi vzrokov in razlogov, ki sprožajo procese izključevanja na aktivno in pasivno. Gre za namensko zakonsko ali sistematsko izključevanje, ko določenim skupinam niso priznane vse priložnosti in možnosti, ki sicer veljajo v družbi;
- ima tri ključne sestavine, ki so značilne za koncept: relativnost, dejavnike, agente izključevanja in dinamiko (Hlebec in drugi 2010, 17).

Ena izmed posledic široko in elastično definiranih konceptov je, da jih je običajno težko operacionalizirati in empirično meriti. Podobno je pri konceptu socialne izključenosti, kar dokazuje tudi malo opravljenih raziskav na to temo, čeprav je socialnopolitična literatura priljubljena tema. Drugi problem, ki ga navaja Trbanc (1996, 293), pa je kompleksnost in zahtevnost analiz, ker primanjkuje ustreznih podatkov, ki bi omogočali opazovanje življenjskih dogodkov v dolgem časovnem obdobju in na različnih dimenzijah. V nadaljevanju se opiram na definicijo avtorja Trbanc, kjer je socialna izključenost razumljena kot »kopičenje izključenosti oziroma omejenega sodelovanja v ključnih virih, institucijah in mehanizmih, preko katerih potekajo civilno, ekonomsko, socialno in medosebno vključevanje posameznikov in skupin v družbo« (Trbanc 1996, 287). Dimenzije izključenosti po Trbanc (1996, 289–290) so iz demokratičnega in pravnega sistema, ki omogoča civilno vključenost trga delovne sile, ki omogoča ekonomsko vključenost, sistema države blaginje, ki omogoča socialno vključenost v ožjem smislu, ter družine in sistema sosedskih in prijateljskih mrež, ki omogočajo medosebno vključenost.

V današnjih konceptih socialnega varstva so se uveljavili trije termini, ki označujejo tiste skupine ljudi, ki so najpogosteje izključeni iz gospodarskih in družbenih tokov; ranljive družbene skupine, izključene družbene skupine in diskriminirane družbene skupine. Vsem trem je skupno to, da so izključeni oziroma diskriminirani zaradi svojega ekonomskega, socialnega ali kulturnega statusa (Cibic in drugi 2006, 57).

4 DIMENZIJE IZKLJUČENOSTI STAREJŠIH

Področja, ki so bila opazovana v študiji izključenosti starejših, so vključevala materialno deprivacijo, prostorsko izključenost ter dostop do zdravstva in zdravstveno stanje starejših (Filipovič Hrast, Hlebec in Kavčič 2012, 1051). Poleg teh so navajene tudi nekatere druge oblike dejavnikov, na podlagi katerih so starejši odrinjeni na rob družbe. Trbanc (1996) izpostavlja šest indikatorjev pomanjkljivosti in socialne izključenosti; (1) stanovanje, (2) dostop do pomembnih storitev v okolju, kjer posameznik ali skupina živi (soseska), (3) izobraževanje, (4) potrošnja, (5) zaposlenost in (6) medosebna integracija. Koncept socialne izključenosti se lahko povezuje s konceptom kakovosti življenja ter kopičenja slabe kakovosti življenja na različnih področjih (Trbanc 1996, 288). Po Trbanc lahko o socialni izključenosti govorimo, ko nas izključijo naslednje dimenzije (ali področja znotraj posameznih dimenzij):

- demokratični in zakonski sistem, ki omogoča civilno vključenost (enakopravnost vseh državljanov v demokratični družbi);
- trg delovne sile, ki omogoča ekonomsko vključenost (biti zaposlen in imeti določeno gospodarsko funkcijo);
- sistem države blaginje, ki omogoča socialno vključenost v ožjem smislu (dostop do socialnih storitev);
- družina in sistem sosedskih in prijateljskih mrež, ki omogoča medosebno vključenost (zagotavlja varnost, družabnost in moralno podporo) (Trbanc 1996).

V današnjem sistemu so se oblikovale dvojne spremembe v starosti. Nove generacije upokojencev se razlikujejo od prejšnjih po tem, da so v mlajših letih izkusile drugačne družbene razmere kot generacije pred njimi. Te so bolj izobražene, imajo drugačne vrednote in načine vedenja. Vse to pa zaznamuje njihovo starost. Po drugi strani pa je staranje današnjih starejših generacij podvrženo hitrim družbenim spremembam in se razume kot proces, ki ga je mogoče preoblikovati (Höpflinger 2012, 4).

Socialna vključenost v širšem smislu vsebuje civilno, ekonomsko, socialno in medosebno dimenzijo, znotraj katere obstajajo različne področja, na katerih so posamezniki lahko izključeni (Trbanc 1996, 290). Vsa ta področja je težko empirično zajeti, zato se različne empirične študije omejujejo večinoma le na posamezne vidike izključenosti. V nalogi me zanima predvsem medosebna dimenzija, ki jo bom natančneje opredelila. Na medosebno izključenost pomembno vplivajo družinska struktura in odnosi (v povezavi z državo blaginje),

ekonomsko stanje, prostorske ovire in zdravje posameznikov. V nadaljevanju te dejavnike natančneje opredeljujem glede na njihov vpliv na socialno izključenost starejših.

4.1 Družinske spremembe

Oskrba šibkih članov družine, kjer so izpostavljeni starejši, ki so ranljivi, je zelo pomemben element blaginje (Mandič in Filipovič Hrast 2011). Ob tem sta odpovedala dva stebra blaginje: na eni strani družina, na drugi strani pa trg. Družina zaradi zaposlenosti žensk, enakopravna delitev bremena z moški pa ni verjetna, zmanjšuje pa se tudi število hčera. Pri tem je vidna rešitev le v državi blaginje, ki pa ima v realnosti le marginalno vlogo. Družina je pomemben dejavnik v življenju starejšega človeka, ker med generacijami obstaja spoštovanje, emocije, čustva, kot nenadomestljivi člen, ki vežejo sorodnike skupaj. Ob tem je pomembno, da če ni mogoč odnos v družini, je potrebna sosedska pomoč in prostovoljstvo (Cibic in drugi 2006, 49).

Država blaginje se je v preteklosti predvsem usmerjala k zagotavljanju dohodka, ni pa razvijala družinskih storitev za otroke in starejše (Mandič in Filipovič Hrast 2011, 10). Po raziskavi, opravljeni v osemdesetih letih, rezultati kažejo, da za starejše osebe ne skrbijo svojci in družina, ampak ženske v družini (ostarele ženske negujejo partnerje, sestre/brate in snahe, hčerke pa starše). Tu pa se pojavi problem, ki se bo v prihodnosti še razširil. Ženske bodo vse bolj pre/obremenjene, zato se družba in država ne bosta več morali tako opirati na ženske kot primarne dajalke pomoči in nege ostarelim (Rener in drugi 2006). Posledično bo potrebna pomoč izven družine, katere pa primanjkuje. Glede na projekcije pa se pojavi še večja težava, ker se število starejših nezadržno zvišuje. Tudi Kivett navaja vlogo žensk v življenju starejših zrelih oseb. Ob tem se opira na opravljene raziskave (Adams 1968; Cicirelli 1981; Powers & Brubaker 1985; Troll 1971), po katerih je hčerka oziroma ženska v družini tista, ki prevzame skrb za starejše (Kivett 1988, 62). Danes imajo naraščajočo vlogo v skupnosti prijatelji, ki nadomeščajo preobremenjene zaposlene ženske (Filipovič Hrast 2009). Tu Hlebec in drugi omenjajo dve nasprotujoči si hipotezi, ki govorita o odnosu med državo blaginje in družino. To sta hipoteza izrivanja (crowding-out) in hipoteza vrivanja (crowding-in). Prva predpostavlja, da je velikodušna država blaginje izrinila družinsko pomoč starejšim, ker posameznika pasivira in zmanjšuje potrebo po družinski pomoči (je predpostavka o zmanjševanju družinske medgeneracijske solidarnosti zaradi vstopa države blaginje). Druga, hipoteza vrivanja, pa govori o tem, da država in njeni sistemi ne vplivajo negativno na meddružinske transferje, ampak jih lahko celo okrepijo (Hlebec in drugi 2012). Podatki

raziskav podpirajo teorijo vrivanja skandinavskih državah, kjer je država blaginje velikodušnejša in medgeneracijska podpora bolj pogosta, vendar manj intenzivna kot v južnih državah (prav tam).

4.2 Ekonomsko stanje

»Revščina je povezana z neenakostjo na način, ko je neenakost pogoj za revščino, ni pa neenakost povzročena z revščino« (Dragoš in Leskošek 2003, 31). Pri tem so trije poudarki. Prvič, v revščino lahko potisne najbolj ranljive kategorije prebivalstva neenakost pri dostopu do najpomembnejših materialnih in simbolnih dobrin. Te kategorije so najmanj opremljene za tržno tekmovanje. Drugič; revščine ne povzroča vsaka neenakost. In kot zadnje; vsaka oblika revščine je proizvod družbene neenakosti. Revščina se lahko odpravlja na da bi se morala odpraviti tudi neenakost in uporabiti revolucionarne posege v družbeno strukturo (Dragoš in Leskošek 32). Po v Sloveniji opravljenih raziskavah sodijo starejši ljudje med najrevnejše sloje prebivalstva (Novak 1994). Med razlikovanjem je potrebno poudariti, da obstajajo razlike tudi med tistim starejšim prebivalstvom, ki živi na podeželju, in tistim v mestu. Slednji so bolj bogati, imajo boljše zdravstveno stanje kot vrstniki na podeželju, boljše pogoje za bivanje, večje možnosti osebnega in javnega prevoza, manjšo omejitev do profesionalnih zdravstvenih storitev in programov, višje dohodke in višjo formalno izobrazbo. Vse te značilnosti pa vplivajo na kakovost življenja starejših (Bane 1996).

Kakovost staranja je med drugim odvisna od zaposlenosti, možnosti za delo po upokojitvi, dohodka in premoženja, kar je pomembno tudi pri starejši generaciji, da imajo dovolj materialnih sredstev za ohranitev ustreznega življenjskega standarda (Saražin Klemenčič 2011, 4). Izpostavljenost revščini je največja med starejšimi ženskami, ki niso na trgu dela, so starejše od 65 let in najemnice stanovanj. Bolj so izpostavljene revščini na stara leta, ker živijo dlje kot moški, imajo nižje dohodke in nižjo izobrazbo kot moški ter nižjo delovno dobo. Ti dejavniki vplivajo na blaginjo posameznika (Saražin Klemenčič 2012, 28). Revščina naj bi bila stalna spremljevalka človeške družbe, čeprav se spreminja tako s časom kot prostorom in po vsebini ter obsegu. Pojavlja se v vseh družbah in je kompleksen pojav, ki ima mnogo razsežnosti (Notar 2004, 22). V nadaljevanju je vključena tabela stopnje tveganja revščine ali socialne izključenosti glede na starost in spol (glej tabela 4.1) za leta 2009–2011. Ta stopnja predstavlja odstotek oseb, ki živijo pod pragom tveganja revščine ali so resno materialno prikrajšane. V sklopu oseb nad 65 let je v letu 2011 znašala 24,2 odstotka. Iz tabele je tudi razvidno, da so v vseh opazovanih letih in starostnih skupinah ženske v večjem

odstotku pod stopnjo tveganja revščine. Prav tako se pri njih odstotek tveganja vsako leto povečuje v obeh starostnih skupinah. Običajno sledi revščini tudi revno socialno omrežje v katerem se nahajajo. Medosebni odnosi so lahko tudi obremenjujoči ko so starejši prejemniki ali tisti ki dajejo finančno pomoč članom svojega omrežja in s tem povečujejo stopnjo tveganja revščine.

Tabela 4.1: Stopnja tveganja revščine

Stopnja po: STAROSTNE SKUPINE, SPOL, LETO				
		2009	2010	2011
Starost 18–64	Spol – SKUPAJ	16,2	18,1	18,7
	Moški	15,2	17,3	18,1
	Ženske	17,3	19,0	19,3
Starost 65+	Spol – SKUPAJ	23,3	22,8	24,2
	Moški	14,9	12,5	13,6
	Ženske	28,7	29,5	31,1

Vir: Statistični urad Republike Slovenije.

4.3 Prostorske ovire

Trbanc opredeli kot prostorsko izključene posameznike, ki »v svoji neposredni geografski bližini nimajo osnovnih storitev (trgovine, banke, javnega transporta)« (Mandič in Filipovič Hrast 2011, 73). Po opravljenih raziskavah je v vseh opazovanih državah odstotek starejših, ki so prostorsko izključeni, večji, kot je povprečje v celi populaciji. Problem, ki se pojavi pri tem, je tudi zaradi tega, ker so ravno starejši manj mobilni in bolj odvisni od storitev v neposredni bližini (prav tam). Pomemben dejavnik vključenosti starejših je tudi stanovanje, prilagojenost stanovanjskih prostorov in dostopnost do okolja. Po opravljenih raziskavah ima 84 % anketiranih lastniška stanovanja, le 10 % jih živi v najemnih. Od tega jih 28 % ne zmore kriti stroškov najemnin. Pri tem mnogi starejši dajejo pomembna sredstva od pokojnin za vzdrževanje. V mnogih stanovanjih starejših živijo mlade družine ali pa podnajemniki, ki jih najamejo mladi, ki pobirajo najemnino, zato imajo v mnogih primerih starejši, čeprav so lastniki, majhen prostor za svojo uporabo, kar je subjektivni razlog ki vpliva na medosebno izključenost. Problem, ki se pojavlja pri stanovanjih, je tudi v tem, da jih mnogo živi v nadstropjih, kar povzroča težave pri dostopu do življenjskih potrebščin in aktivnosti v okolju (Cibic in drugi 2006, 69). Pod te aktivnosti v okolju pa spada tudi obiskovanje

medgeneracijskih centrov kot prostora srečevanja in aktivnosti ki so lahko starejšim posameznikom omejene z vidika prostorske mobilnosti.

4.4 Zdravje

Zdravje je eden ključnih dejavnikov socialne izključenosti starejših (Jehoel-Gijsbers in Vrooman 2012 in Hlebec in drugi 2010, 91). Zdrav pomeni tudi, da je človek psihično in telesno pripravljen za nenehna prilagajanja negotovim družbenim in ekonomskim razmeram. Prav tako tudi, da bo človek vitalen starostnik, družbi služil čim dlje in ji ne bo v breme (Kamin 2006, 146). Staranje je tesno povezano z boleznijo, do katere pride prej ali slej zaradi bioloških procesov v telesu (Krpich 2011, 110). Za starejše je pomembna dostopnost do zdravnika, trgovine in ostalih stvari, ki so posamezniku nujne. Zdravstvene težave posameznikov pogosto privedejo do drugih težav ter odvisnosti starejših od drugih. Pri starejših pa je pomembno, da niso odvisni od drugih ljudi (Plath 2009). Tudi zdravstvene storitve bi bilo potrebno na različne načine čim bolj prilagoditi starostnikom. Pri tem je pomembno večje obveščanje in seznanjanje s pravicami in postopki, krajšanje čakalnih dob, posebni prevozi, individualno svetovanje in podobno (Hlebec in drugi 2010, 91). Pri starejših je poleg telesnega zdravja pomembno tudi duševno zdravje, ki lahko močno pripomore k posameznikovi medosebni izključenosti (povišanje napetosti in konflikti ter poslabšanje odnosov).

5 VKLJUČEVANJE STAREJŠIH

Socialne in ekonomske institucije delujejo v obdobju post-modernizma tako, da skupine prebivalstva, ki se niso uspele prilagoditi novim zahtevam, postavljajo v neenak položaj in v odvisnost, tako da izgubljajo moč in vpliv. S staranjem se obstoječe pomanjkljivosti, povezane z družbenim razredom, spolom ali raso, še zaostrejejo (Kump in Jelenc-Krašovec 2009, 39). Starejši se posledično nemalokrat počutijo izključeni iz družbe, kar ima veliko negativnih posledic tako za njih kot tudi za celotno družbo. Cilj različnih organizacij je, da bi se to izključevanje zaustavilo. Ob tem je potrebno raziskati, na kakšne načine bi do tega vključevanja lahko prišlo. En izmed načinov je, da se razišče njihova individualna doživljanja in izkušnje vključevanja v vsakodnevne aktivnosti in pri tem odkrije tiste, ki jim predstavljajo največji smisel (Cibic in drugi 2006).

Na drugem mestu izpostavljam medgeneracijsko zavezništvo oziroma sodelovanje med generacijami. Medgeneracijsko zavezništvo kot prevzemanje odgovornosti in skrbi za druge

generacije je močno in vitalno pomembno, saj družba brez teh navzkrižnih tokov podpore in pomoči med generacijami seveda ne bi mogla ostati (Mandič in Filipovič Hrast 2011, 139). V raziskavah (Saraceno 2008, Albertini in dr. 2007, Mandič 2009) sta večkrat omenjena dva glavna stebra medgeneracijskega zavezništva – družina in država blaginje (Hlebec in drugi 2012, 9). Raziskave (Albertini, Kohli in Vogel 2007) kažejo, da lahko merimo medgeneracijsko solidarnost s konceptom socialne opore (Hlebec in drugi 2012, 36). Iz tega se je izoblikoval konsenz, po katerem se oblike socialne opore deli na štiri večje skupine. To so instrumentalna ali materialna opora (nanaša se na pomoč v materialnem smislu), informacijska opora (informacije, ki jih posameznik potrebuje ob kakšni večji spremembi), emocionalna opora (pomoč ob večjih ali manjših življenjskih krizah) in druženje, ki predstavlja socialno oporo v obliki neformalnega občasnega druženja (Hlebec in drugi 2012, 37). Vertot (2009) navaja, da so vsi dejavniki, ki vplivajo na število prebivalcev in sestavo prebivalstva medsebojno odvisni in hkrati pod močnim vplivom okolja. Socialna opora blaži stresorje kot je bolezen (Domanjko in Pahor 2007, 256).

Potrebno bi bilo postaviti nove načine vključevanja starejših generacij, ker se družba spreminja in posledično Renner razlikuje 4 razloge, zakaj bi bilo potrebno na novo opredeliti vlogo starejših:

- življenje v obdobju naglo starajoče se družbe, kjer najbolj strmo narašča delež najstarejše generacije;
- spremembe v družinah, oblikah in funkcijah družin, kar je delno tudi zaradi starajoče se družbe;
- relativno zviševanje življenjske ravni stare populacije, predvsem pa izboljševanje stanovanjskih in bivalnih razmer, kar omogoča več starim ljudem, da tudi v pozni starosti ostajajo v svojem domu;
- pričakovanje, da se ne bo mogoče več tako opirati na ženske kot primarne negovalke ostarelih, ker so preobremenjene (Renner 1997).

5.1 Načini vključevanj

V Sloveniji delimo organizacije na javni in nevladni (tretji ali civilna družba) sektor. Slednji deluje neodvisno od vlade in je večinoma neprofiten in prostovoljni. Deli se na društva, zavode in ustanove. V zadnjih dvajsetih letih pa je začel širiti svoje dejavnosti tudi na tista področja, kjer so imele dotlej vodilno vlogo razne javne službe in zavodi. Gre predvsem za

storitve s področja vzgoje in izobraževanje ter socialnega varstva (Forbici in drugi 2010). Danes se interesi vladnega in nevladnega sektorja združujejo.

Najbolj množična organizacija starejših v Sloveniji je Zveza društev upokojencev Slovenije (Cibic in drugi 2006, 16). Ostale pomembne organizacije so še Skupnost CSD Slovenije, Skupnost socialnih zavodov Slovenije, Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve. V obstoječem sistemu v Sloveniji obstajata vsaj dve službi, katerih naloga je redno spremljati potrebo starejših po pomoči. Imenujeta se že omenjeni centri za socialno delo in patronažna služba zdravstvenih domov. Problem ob tem nastaja ne samo pri pomanjkanju kadra, ampak tudi pri nerazvitosti sistema, po katerem so centri in tudi patronažna služba v celoti opustili iskanje starejših. Tako se nudi pomoč le tistim, ki so jo sposobni in pripravljeni poiskati. Primeri, ko so starejši zanemarjeni, in neopažene smrti ter samomori starejših kažejo, da starejši prebivalci Slovenije, ki živijo na svojih domovih, ne morejo pa več v celoti skrbeti zase, potrebujejo stalne stike z okoljem, to okolje pa mora postati bolj občutljivo za njihove potrebe in hitro priskočiti na pomoč (Cibic in drugi 2006). V zadnjih desetletjih so vidne nekatere spremembe na področju institucionaliziranih oblik varstva starostnikov. Pojavile so se zasebne profitne in neprofitne oblike varstva ter nove oblike pomoči starejšim, ki bivajo na domu.

Poleg stalnih opor starejšim se izvajajo tudi drugi načini vključevanj s strani Evropske unije in Svetovne zdravstvene organizacije. Evropska unija podpira programe, ki starejše spodbujajo, da ostanejo aktivni in tudi podeljuje nagrade najboljšim pobudam na področju politike staranja prebivalstva. Nekateri od teh programov so projekt Gokart, Razlike med generacijami, Starejši pri delu, Živeti vse življenje in ostali. Svetovna zdravstvena organizacija izvaja programa Starosti prijazno mesto in Starosti prijazno podeželje s ciljem pomagati se prilagajati na staranje prebivalstva in širjenje urbanizacije (Valenčak 2012). Rešitev vidi v tem, da bi se starejše generacije morale ohraniti gospodarsko inovativne. S tem ko bi se starejši del prebivalstva ohranil kot inovativen, dinamičen in motiviran, bi se bojazni, povezane s staranjem prebivalstva, izkazale za mite (Höpflinger 2011, 26).

Gerontologija poudarja pomen izobraževanja pri zmanjševanju marginalizacije starejših odraslih, ki nastaja pod vplivom ekonomskih, političnih, socialnih in kulturnih dejavnikov (Kump in Jelenc-Krašovec 2009, 38). Na področju izobraževanja, ki je namenjeno izključno starejšim, je bil 1984 uveden prvi eksperimentalni izobraževalni program za starejše. V roku nekaj let je bila ustanovljena Univerza za tretje življenjsko obdobje, ki danes deluje v sklopu

samostojnega društva (Kump in Jelenc-Krašovec 2010, 93). Danes deluje 36 univerz v 34 krajih po Sloveniji. Dodatne nove možnosti so se v Sloveniji pojavile predvsem po letu 1990. Tu so v ospredju študijski krožki, ki so zaradi načina dela in vsebinske prožnosti zelo primerni tudi za starejše. Le-te izvajajo ljudske univerze, Univerze za tretje življenjsko obdobje, javne knjižnice in druge organizacije. V zadnjem času se pojavljajo medgeneracijski programi, ki povečujejo sodelovanje med generacijami in krepijo socialna omrežja starejših. Ti so Zveza medgeneracijskih društev za kakovostno starost, Združenje za socialno gerontologijo in gerontologiko Slovenije, Gerontološko društvo in Inštitut Antona Trstenjaka (Kump in Jelenc-Krašovec 2010, 96). Pomembne so še ostale organizacije in programi, ki niso namenjeni le izobraževalni dejavnosti. To so dejavnosti v društvih, klubih in drugih organizacijah. Obstaja že tudi ponudba aktivnosti starejšim s pomočjo novih medijev (zlasti interneta), ki pa v Sloveniji še ni razvita. Obstaja spletna stran Kluba za generacijo 50+, a je slabo razvita (prav tam).

6 VLOGA MEDGENERACIJSKIH CENTROV

Medgeneracijska solidarnost je povezana s kompleksnimi družbenimi procesi, ki se med državami razlikujejo ne glede na to, da se vse države v Evropi soočajo z intenzivnim staranjem prebivalstva, spremenjeno strukturo gospodinjstev in spremenjenimi institucionalnimi razmerami. V Sloveniji je jasno opredeljena medgeneracijska solidarnost v obliki zakonske obveznosti staršev, da skrbijo za otroke, ter obveznosti odraslih otrok, da skrbijo za svoje starše (Zakon o zakonski zvezi in družinskih razmerjih) (Hlebec in drugi 2012, 11). Pri medgeneracijski solidarnosti so pomembni skupnostni vidiki. Ob tem je mišljena skupnost kot prostor zagotavljanja različnega nabora storitev starejšim, ki so lahko oblikovane v smeri podpiranja medgeneracijske solidarnosti, storitev dolgotrajne oskrbe, različnih podpornih služb v skupnosti ter informacijskih, izobraževalnih in drugih centrov ter programov, lociranih v skupnosti (Hlebec in drugi 2012, 13).

Za opazovanje medgeneracijske solidarnosti je ključen nevladni ali tretji sektor. Ta vključuje različna društva in organizacije, ki »pomagajo starejšim, združujejo oziroma omogočajo sodelovanje med mlado in staro generacijo ter tako promovirajo medgeneracijsko solidarnost« (Hlebec in drugi 2012, 14). Tretji sektor je bil pred tranzicijo manj razvit, po osamosvojitvi pa se je razvijal in ima danes pomembno vlogo pri skrbi za starejše. Sem spadajo medgeneracijski centri, dnevni centri za starejše, skupine ljudi za samopomoč v lokalnih

mrežah, delovanje društev za pomoč starejšim, univerze za tretje življenjsko obdobje, mreže študijskih krožkov in podobno (Hlebec in drugi 2012, 106).

V svetu obstajajo različne alternativne oblike medgeneracijskega sodelovanja, ki niso tradicionalne. Te izhajajo iz skupnih potreb in interesov pripadnikov skupnosti, kot so na primer: skupna tradicija, kulturna dediščina, skupna identiteta, pripadnost in zvestoba kraju, socialne vezi v soseski ali kraju, solidarnostna pomoč, prizadevanje za skupno politično moč, za spremembe in podobno (Hlebec in drugi 2012, 109). Začetki medgeneracijskih programov segajo v zgodnja 80. leta prejšnjega stoletja, ki so jih v ZDA organizirale Elderhostel. Kasneje so v ZDA, na Nizozemskem in v Veliki Britaniji v okviru medgeneracijskega sodelovanja razvili več prepoznavnih modelov. Danes obstajajo trije glavni modeli medgeneracijskih programov: mentorski programi, programi pomoči in programi vzajemnega učenja. V Sloveniji so medgeneracijske programe začeli najprej razvijati v okviru Inštituta Antona Trstenjaka z vzpostavljanjem programov za kakovostno starost (Hlebec in drugi 2012, 110). Mnogokrat je cilj medgeneracijskih centrov izboljšanje kakovosti skupnega življenja. Nekateri centri so nastali z namenom izboljšanja kakovosti skupnega življenja, znotraj katerega se pozornost namenja ohranitvi lokalne zgodovine, ustvarjanju ljudske umetnosti in kulture, spodbujanju skrbi za čisto okolje ali spodbujanju skupnostnega učenja (Kaplan 2001, 313). Učinki takšnih delavnic so lahko vidni v različnih vidikih skupnostnega življenja in se lahko kažejo kot prevzemanje odgovornosti članov skupnosti iz različnih generacij, skupni skrbi za kakovost življenja v skupnosti, zmanjševanje stereotipov, obnavljanje stikov, spodbujanje socialne povezanosti, krepitev vezi v skupnosti in razvijanje prostovoljnega dela (Kump in Jelenc-Krašovec 2010, 52).

6.1 Vpliv na širšo skupnost

Pomembno pri medgeneracijskih in podobnih dnevniških centrih je to, da starejših ne vidimo samo kot prejemnike pomoči, ampak tudi kot aktivne člane skupnosti, kjer lahko tudi sami nudijo svojo pomoč drugim (Hlebec in drugi 2012, 107).

Medgeneracijsko sodelovanje nima le vpliva na starejšo generacijo, ampak tudi na širšo skupnost. Pri tem imajo veliko vlogo prostovoljci, ki se vključujejo v delovanje centrov. Robert Putnam (1992) postavlja tezo o pozitivnem vplivu socialnih omrežij in prostovoljnih organizacij na socialni kapital. Peter Blau meni, da je za razvoj pozitivnih interakcij med skupinami pomembno, da se posamezniki med seboj srečujejo. Za to pa morajo imeti ustrezne strukturne priložnosti. Če se življenjske poti različnih socialnih skupin križajo v zadostni

meri, to privede do tega, da se bodo začeli člani teh skupin med seboj tudi družiti (Iglič 2004, 151).

Pri najmlajših, ki se udeležujejo medgeneracijskih dejavnosti, lahko sodelovanje vpliva na njihov emocionalni razvoj. Ob tem, ko starejši učijo otroke različnih spretnosti in otrok ugotavlja, da postaja v neki dejavnosti vse bolj spreten, lahko to izboljša njegovo mnenje o samem sebi in s tem poveča zaupanje vase (Kaplan 2001, 320). Na akademsko delo mladih vpliva pozitivno njihovo sodelovanje v skupnem medgeneracijskem programu, v okviru katerega so delovali za razvoj skupnosti. Ob tem se jim je zvišal učni uspeh, povečala prisotnost pri pouku ter znižalo število disciplinskih prekrškov (Kaplan 2001, 318).

V spodnji tabeli so navedeni pozitivni vplivi na starejše in organizacije, ter po drugi strani na mlade in šole oziroma mladinske organizacije.

Tabela 6.1: Pozitivni vplivi medgeneracijskega projekta

Pozitivni vplivi na starejše in organizacije	Pozitivni vplivi na mlade in šole/mladinske organizacije
Pozitivna energija in optimizem mladih.	Razvoj empatije.
Širjenje mreže organizacij in posredovanje medsebojnih znanj.	Osebnostni razvoj.
Krepitev sožitja, razumevanja drug drugega in sveta okoli sebe.	Izkustveno učenje.
Manj psihosomatskih obolenj.	Kakovostna izraba prostega časa, zmanjševanje rizičnega vedenja.
Osmišljanje starosti (pomen v družbi).	Pridobivanje kompetenc (za delo, izobraževanje) in socialnih veščin.
Aktivno staranje.	Dvig samopodobe.
Osebnostni razvoj.	Strpnost.
Rušenje stereotipov in predsodkov.	Potrpežljivost.
Zmanjševanje osamljenosti.	Rušenje stereotipov in predsodkov.
Boljše počutje.	Spoznavanje vrednot tradicije, načina življenja nekoč, priprava na lastno kakovostno starost, predajanje vrednot in kulturnih izročil.
	Krepitev socialnih vezi in sožitja.

Vir: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva.

7 EMPIRIČNI DEL – študija primera

7.1 Medgeneracijski center Hiša Sadeži družbe

Za poglobljeno študijo primera sem izbrala medgeneracijski center Hiša Sadeži družbe. Nahaja se v centru Murske Sobote, v bližini šol in Društva upokojencev Murska Sobota, parka in knjižnice. Začelo se je s projektom Sadeži družbe pod okriljem Slovenske filantropije leta 2006. Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva, je humanitarna organizacija, ki deluje v javnem interesu vse od leta 1992. Vizija slovenske filantropije je »prijazna in varna družba, ki v partnerskem sodelovanju vseh, državnih institucij in neprofitnih organizacij, ter s prostovoljskimi aktivnostmi ljudi, ponuja varno okolje vsem, tudi tistim, ki zaradi kakršnih koli okoliščin sami ne zmorejo zagotoviti kakovostnega bivanja zase in za svoje družine« (Slovenska filantropija 2013). En izmed programov znotraj Slovenske filantropije je Program Medgeneracijsko sodelovanje. Hiša Sadeži družbe je nastala kot prvi primer vzpostavitve medgeneracijskega centra v Sloveniji. Takrat je bil postavljen kot sistem povezovanja mlajših in starejših prostovoljcev. Ob začetku se je v njega vključilo preko 60 šol in 108 društev ter zvez upokojencev iz vse Slovenije. V okviru tega se izvajata projekta Sadeži družbe in Hiša Sadeži družbe v medgeneracijskih centrih. Z leti, ki so sledila, se je čedalje več občin odločilo za odprtje medgeneracijskih centrov kot odgovor na potrebe občanov po druženju in vzpostavljanju tesnejših stikov med generacijami.

Pri medgeneracijskih centrih je pomembno, da delujejo uspešno in kakovostno. V naslednji tabeli so zapisani kriteriji, navedeni kot pogoj za uspešno delovanje medgeneracijskih centrov.

Tabela 7.1: Kriteriji za uspešno delovanje medgeneracijskih centrov

Kriteriji za uspešno delovanje medgeneracijskih centrov	Brezplačne aktivnosti za udeležence.
	Center mora biti odprt za vse in tudi popoldan.
	Primerna opremljenost prostorov.
	Ohranjanje tradicije.
	Razvejana mreža prostovoljcev. Izvajanje anket in evalvacij med lokalnim prebivalstvom in udeleženci.
	Fleksibilnost programa in kadra.

Vir: Arko in drugi (2011, 23).

Biti v istem prostoru pa še ne pomeni sodelovati. Za sodelovanje je potrebno »ustvariti varen prostor, kjer vsak udeleženec čuti, da lahko prispeva svojo idejo in ni zasmehovan. Po drugi strani pa se s tem omogoča udeležencem, da se motijo in za to niso kaznovani, pa tudi da povedo svoje mnenje, ne da bi se bali graje« (Arko in drugi 2011, 23).

Projekt centra, ki je predstavljen na spletnih straneh Slovenske filantropije in Hiše Sadeži družbe je zastavljen kot sistematično povezovanje mladih in starejših, predvsem tistih, ki starost preživijo doma. Ob tem niso izključene tudi druge oblike medgeneracijskega povezovanja. Delavnice, ki se izvajajo, so vrtičkarska, zeliščarska, računalniška, fotografska, novinarska, kuharska (tradicionalna in moderna kuhinja) ter razna obrtniške delavnice. Za tekoči mesec so objavljene delavnice na spletni strani, podrobne informacije pa lahko potencialni udeleženci dobijo tudi v sami Hiši Sadeži družbe. V prilogi je dodan primer delavnic za mesec marec 2013, kjer so vključene različne dejavnosti z namenom izboljšanja fizične aktivnosti, učenja kuhanja in razne ustvarjalne delavnice (glej priloga B). V tem je razvidno, da delavnice potekajo dnevno. V Hiši se odvijajo tudi aktivnosti, ki prispevajo k boljši socializaciji mlajše in starejše generacije: tradicionalni glasbeni performansi, fotografske in umetniške delavnice, gledališke igre, družabne igre na prostem, ekskurzije, povezane s športnimi in kulturnimi dogodki.

Medgeneracijski program, ki ga ustvarjajo prostovoljci in zaposleni, je zasnovan na potrebah in zmožnostih starejše ter mlajše generacije. Mesečno je izvedeno okrog 25 medgeneracijskih delavnic, ki jih vodijo in se jih udeležijo predstavniki različnih generacij. Namenjene so skupnemu ustvarjanju, izmenjavi znanj in izkušenj ter druženju. Zelo obiskane so delavnice za razvoj kreativnih spretnosti in izdelkov v navezavi na tradicionalno obrt in umetnost (izdelki iz slame, lončarstvo in keramika, steklo, medicinarstvo, usnje in les). Šiviljska, kuharska in računalniška delavnica so delavnice, ki v Hišo Sadeži družbe privabljajo največ ljudi. Namen projekta je spodbuditi lokalni in regionalni razvoj z medgeneracijskim sodelovanjem in razvijanje inovativnih socialnih in izobraževalnih programov. V Hiši so dobrodošli ljudje vseh starosti, znanj in izkušenj. Vabljeni so tako tisti, ki jih zgolj zanima, kaj se v Hiši dogaja, kot tisti, ki imajo znanja in izkušnje in so jih pripravljene deliti z drugimi. Predvsem pa so vabljeni prostovoljci vseh generacij, ki s svojim prostovoljskim delom izkazujejo solidarnost in čut za sočloveka in okolje (Slovenska filantropija 2013).

Cilji programa so naslednji:

- povečanje socialne vključenosti in participacije starejših ter posledično izboljšanje kakovosti življenja posameznika ter razširitev njegove možnosti izbire;
- pridobivanje in usposabljanje prostovoljcev vseh generacij za delovanje na področju medgeneracijskega sodelovanja, podpora in promocija medgeneracijskega prostovoljstva;
- vzpostavljanje okoliščin, v katerih se srečajo in sodelujejo različne generacije, in spodbujanje medgeneracijskega učenja, ki prinaša tudi večanje socialnega kapitala posameznikov;
- prenos in pridobivanje praktičnih znanj, veščin in spretnosti, ki omogočajo večjo samostojnost in izboljšanje lastnega finančnega položaja posameznikov;
- promocija medgeneracijskega sodelovanja in solidarnosti in spodbujanje tesnejših povezav med generacijami ter dvig vrednot medgeneracijskega sodelovanja;
- z razvojem kakovostnih medgeneracijskih aktivnosti in raziskav na tem področju vplivati na oblikovanje socialnih politik;
- preseči predsodke med generacijami – ageizem in senzibiliziranje obeh generacij za težave druge generacije ter doseganje recipročnosti v medgeneracijskem sodelovanju (Slovenska filantropija 2013).

Znotraj Programa medgeneracijskega sodelovanja je projekt Sadeži družbe in vključuje vzgojo v strpnost, solidarnost in medsebojno razumevanje. Temelji na prostovoljnem delu mladih za starejše, ki živijo doma, in obratno, starejših za mlade, pri čemer se povezujejo šole in društva upokojencev. Je projekt »ustvarjanja in krepitve vezi med mladimi in starejšimi«. Obstaja od leta 2006, ko se je vključil tudi takratni predsednik Republike Slovenije dr. Janez Drnovšek. Projekt temelji na povezovanju osnovnih in srednjih šol z društvi upokojencev in drugimi prostovoljnimi organizacijami ter ostali društvi, ki vključujejo starejše. Druga hiša Sadeži družbe je odprla svoja vrata v januarja 2013 v Vipavi kot skupnostni medgeneracijski center, ki je tudi pod vodstvom slovenske filantropije.

Kaplan ugotavlja, da ima šola velik pomen v procesu medgeneracijskega učenja. S tem učenjem lahko vplivamo na zmanjševanje stereotipov do starih ljudi in procesa staranja ter posledično na boljše sodelovanje generacij, tako na osebnem kot družbenem področju in področju dela (Kaplan 2001). Sadeži družbe je »projekt ustvarjanja in krepitve vezi med mladimi in starejšimi«. Skušajo vzgajati za strpnost, solidarnost in medsebojno razumevanje. Projekt sloni na prostovoljnem delu mladih za starejše, ki živijo doma, in obratno, starejših za

mlade. To pa na način povezovanja šol in društev upokojencev. Projekt se izvaja od leta 2006. Pozitivni učinki, ki so jih zaznale šole, so bili v večji povezanosti z lokalno skupnostjo, višja samopodoba vključenih učencev, večja odgovornost in zmanjševanje predsodkov do starejših, pridobivanje kompetenc za delo in socialnih veščin, strpnost, potrpežljivost, spoznavanje vrednot tradicije, način življenja nekoč. Kar je zanimivo, pa je dejstvo, da je za ta projekt zaželeno, da se vključujejo tudi učno manj uspešni učenci (Slovenska filantropija 2013).

Poleg navedenih pozitivnih učinkov, so možni tudi negativni. Ti so naštet v naslednji razpredelnici:

Tabela 7.2 : Možne negativne posledice

Možne negativne posledice
Izkoriščanje.
Konflikti.
Ojačenje predsodkov, stereotipov.
Odpor do prostovoljskega dela.
Nepoznavanje poslanstva medgeneracijskih organizacij.
Prevelika pričakovanja.
Nalaganje/prevzemanje prevelike odgovornosti.
Nesporazumi v komunikaciji.
Nepripravljenost, neresnost, samoumevnost.
Površnost, nedoslednost, nepotrpežljivost.

Vir: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva.

Dodatna dejavnost je še Mala košarica idej, zbirka zamisli, ki jih predlaga Slovenska filantropija za aktivnosti med generacijami. Nekatere izmed zamisli so: obiski starejših na domu, delavnice tradicionalne obrti, kuharske delavnice, izposojanje knjig starejšim, ki zaradi zdravstvenih težav ne morejo iz hiše, urejanje časopisov in potopisna predavanja. V letu 2013 pa bosta izvedena še Dan za spremembe in Festival prostovoljstva (Slovenska filantropija).

7.2 Raziskovalna vprašanja

Vizija medgeneracijskih centrov je v osnovi čim večje socialno vključevanje in udeležba starejših. V nadaljevanju me zanima, kakšna so stališča starejših glede na to vizijo.

Raziskovalna vprašanja, na katera bom skušala odgovoriti s pomočjo fokusne skupine, so naslednja:

1. Kakšna stališča imajo do medgeneracijskega centra starejši, ki se udeležujejo dejavnosti? Kakšno mnenja imajo na splošno starejši glede preživljanja prostega časa?
2. Kakšna so mnenja o vlogi centra pri zmanjševanju socialne izključenosti starejših? Ali si starejši želijo kakšnih sprememb glede centra?

7.3 Metodologija

V delu uporabljam kvalitativno metodo, in sicer fokusno skupino, s pomočjo katere se iščejo odgovori na vprašanja kaj, kako in zakaj, kjer je poudarek na poglobljenem raziskovanju (Klemenčič in Hlebec 2007, 7). Predvideni udeleženci fokusne skupine so le dejanski udeleženci centra, ne pa tudi njihovi »učitelji«. Zaradi narave vprašanj je možno, da ne bi bili odkriti ali bi dajali samo posplošene izjave ter nevtralne odgovore. Velikost skupine je odvisna od več dejavnikov; števila vprašanj, ki jih želimo obravnavati, stopnje vključenosti, emocionalne zavezanosti in zavzetosti udeležencev za obravnavano temo. Odvisno od naštetih dejavnikov naj bi bilo od šest do deset udeležencev (Klemenčič in Hlebec 2007, 28). Manjša fokusna skupina je primernejša, ko je namen fokusne skupine izvedeti osebne izkušnje in natančne zgodbe (prav tam). Ena izmed prednosti, ki jih navajata Stewart in Shamdasani (1990,16), je ravno v fleksibilnosti metode fokusne skupine in pridobivanju večje količine in bogatejših informacij. Ravno zato je v opravljeni skupini bilo pet udeležencev. Sama sem bila v vlogi moderatorja, ki ima nadzor nad tremi večjimi vidiki procesa samega intervjuja, in sicer nad lokacijo intervjuja, sestavo skupine in fizičnim okoljem (Grbich 1999, 109).

7.3.1 Oblikovanje vprašalnika

Ena od pomembnih odločitev je stopnja strukturiranosti obravnave tem v fokusnih skupinah, ker je od tega odvisna dinamika interakcije v njih (Krueger 1998, 22). Oblikovati je potrebno različne tipe vprašanj. Ti se delijo na:

- začetna vprašanja (za medsebojno spoznavanje in povezovanje udeležencev);
- uvodna vprašanja (začetni pogovor na izbrano temo);
- prehodna vprašanja (prehod na ključna vprašanja);
- ključna vprašanja (poglobljena obravnava izbrane teme);
- končna vprašanja (pomagajo poudariti najpomembnejše ugotovitve in pomenijo dokončanje razprave) (Krueger 1998, 22).

Tej strukturi vprašanj sem tudi sledila pri pripravi vprašalnika (glej priloga B) za fokusno skupino, kajti s pomočjo njih se spodbuja pogovor in interakcija med udeleženci, lahko pa se tudi bolj poglobljeno proučuje izkušnje udeležencev (Klemenčič in Hlebec 2007, 24).

8 ANALIZA FOKUSNE SKUPINE

Ena izmed pomembnih vlog medgeneracijskih centrov je skrb za aktivno staranje in minimiziranje socialne izključenosti starejših. V nadaljevanju sem s fokusno skupino želela prikazati, kakšna je vloga medgeneracijskih centrov skozi mišljenje starejših, ki so udeleženci teh centrov. Zanimala so me mnenja uporabnikov in njihov odnos do centrov ter neposredna vloga medgeneracijskih centrov. Fokusna skupina je bila izvedena marca 2013 in je trajala eno uro. Po uvodu in spoznavanju udeležencev je sledil pogovor na vnaprej pripravljena orientacijska vprašanja. Udeleženci so starosti 58, 60, 62, 77 in 79 let. Med njimi so bile tri ženske in dva moška, od tega en poročen par. Vsi prihajajo iz pomurske regije, so seznanjeni z medgeneracijskimi centri in so jih že obiskali.

Preživljanje prostega časa

S sodelujočimi v fokusni skupini smo se začeli pogovarjati o tem, kako na splošno preživljajo prosti čas in s kom se družijo. Je njihov urnik čez dan izpolnjen, ali menijo, da bi lahko bolje izkoristili dan? Ugotavljam, da imajo posamezni anketiranci zelo različna mnenja glede preživljanja prostega časa. Nekateri so raje doma sami ali z ožjo družino, medtem ko gredo drugi radi ven. Anketiranci večkrat omenjajo dom kot stičišče dogajanja in kraj, kjer preživijo dosti prostega časa. Tu predvsem navajajo obiske družinskih članov, ki so se v preteklosti odselili, ter bližjih sosedov. Nekateri hodijo tudi s prijatelji na kavo ali skušajo ostati kako drugače fizično aktivni; največkrat je omenjen sprehod. Opaziti je, da se anketiranci ne počutijo osamljeno in niso socialno izolirani. Imajo geografsko bližino sorodnikov in sosedov, ki jim prinaša manjšo socialno izključenost in ogroženost. Med njimi je le ena anketiranka, ki živi sama, ostali živijo skupaj s partnerjem ali drugimi ožjimi sorodniki.

»Jaz hodim na kakšne kavice s kolegicami, pa po maši gremo z našo skupino na kavo, po navadi vedno v isto gostilno. Da se malo nasmejemo, pa da nisem samo doma cel čas. Drugače pa prideta hčerki s fanti na obisk, ko je čas, pa je takoj polna kuča« (Majda, 60).

»Joj, jaz pa sem večinoma **doma** ... nimam moči, da bi kam šla ... gledam doma raje televizijo pa počivam ... pride pa vnuk na obisk pa hčerka ... prijateljice pa so večinoma v tujini in se nič več ne slišimo« (Silvija, 77).

»... jaz pa grem rad kam s prijatelji ... pa malo na zrak pa po trgovinah« (Polde, 79).

»Iden na sprehod, gledam TV, križanke rada tudi rešujem ... ovak pa san **doma**« (Barbara, 62).

»Nič, gledam tekme po televiziji. Najrajši san **doma**« (Franc, 58).

»Jaz grem k sosedom pogledat ali pa oni pridejo sem ... če koga ni kak dan, morem it gledat če je vse v redi z njimi (smeh). To je že od nekdaj tak pri nas, da smo vsi domači« (Majda, 60).

Želje glede fizične aktivnosti se delijo na dva spektra. Moška predstavnika sta bolj fizično aktivna, medtem ko je ženski del raje doma ali hodi na izlete in piknike. Udeleženci poudarjajo pomen bližine v fizičnem smislu.

»Jaz hodim s kolegi na tenis enkrat ali dvakrat na teden. Poleti pa dosti kolesarim ali grem na Pohorje. Samo zadnjič sem šel z društvom upokojencev, pa so prepočasni za mene. Tako da zdaj raje sam kolesarim. Ali pa greva z vnukom turo na Pohorje, samo tudi nima vedno časa. Tak je to danes. Nihče nima časa preveč« (Polde, 79).

Pomen druženja

Zanimalo me je, ali anketiranci menijo, da je druženje pomembno. Ali jim to pomeni nekaj vsakdanjega, ali dajejo druženju kakšen večji pomen. Tu izpostavljajo predvsem to, da se lahko z nekom pogovarjajo, da niso sami, se ne počutijo osamljeni ter da imajo ob sebi nekoga, ki jih nasmeji. Iz pogovora je vidno, da imajo vsi anketiranci radi okrog sebe nekoga, predvsem zaradi družbe same. Izpostavljajo, da je za tiste posameznike, ki so sami doma, pomembno, da se udeležujejo raznih delavnic in se posledično ne počutijo osamljeni.

»Mislim, da je starejšim pomembno bolj to, da se družijo. Da imajo nekoga, s kom se lahko pogovorijo« (Polde, 79).

»Jaz če ne bi imela nikogar, bi tudi rada šla tja. Vsaj ne bi bila sama, pa da bi me kdo nasmejal bi bil zadetek« (Silvija, 77).

Obiskovanje delavnic ima tudi psihološko komponento. S tem ko sodelujejo v aktivnostih, se počutijo koristni, lahko spletejo nova poznanstva in vezi ter niso samo v domačem okolju.

»... Ka malo ideš nekan od doma« (Franc, 58).

Poleg spletanja novih poznanstev vlagajo v odnos z njihovimi ožjimi družinskimi člani, tako se družijo predvsem z ožjimi svojci (predvsem sinovi/hčerkami in vnuki) ter bližnjimi sosedi. En izmed vzrokov, ki je tu zanimiv, so novice, ki jih lahko izvejo pri sosedih, na primer osmrtnice; anketiranka gre k mlajši sosedu, da ji pove osmrtnice, ker sama ne sliši dobro radia, kar je dober primer funkcionalne medgeneracijske solidarnosti v obliki nematerialne pomoči.

»Jaz tude grem poglednit kaj k sosedi kaj je novega, pa če je kdo umrl, mi povejo, ker jaz slabo čujem po radiu kda so osmrtnice« (Barbara, 62).

Ovire za druženje

Problemi, ki jih navajajo kot ovire za druženje, so večinoma: (A) nezmožnost dolgotrajnega napora (na primer daljši izleti) in (B) občutek, da so včasih odvečni. Tu nekateri izpostavljajo dejstvo, da ne želijo biti nekomu breme (sinovom, vnukom, zaposlenim v centrih), bodisi ker nimajo lastnega prevoznega sredstva, bodisi ker ne želijo nekoga prositi. Posledično se ne družijo toliko, kot bi se lahko. Izpostavljajo pomoč, ki je bolj materialne narave in jo nudijo ožji družinski člani; na primer vožnja z avtomobilom v mesto po opravkih; tu anketiranka tega omrežja noče uporabljati, ker noče obremenjevati sorodnikov.

»... ne bi rada bijla napoti, te pa raje ne pravin ka bi kama šla« (Barbara, 62).

»Kaj če mislijo, da smo samo odveč...« (Barbara, 62).

Za obisk so se odločili, ker jih je zanimalo, kako poteka organizacija v centru. Odnos zaposlenih je bil pri vseh primeren, ob tem niso ničesar posebej izpostavili. Pri vprašanju o

pričakovanih pred obiskom so odgovorili, da je glavno, da je najpomembnejše, da se imajo lepo in da ne bi bili napoti ali bi jih kdo zaradi starosti diskriminiral.

»Nisem imel posebnih pričakovanj. Meni se tudi zdi, da je pomembno, da se imamo lepo. Pa da se razumemo in me ne gleda kdo postrani. Veste, jaz rad povem, kaj si mislim, pa potem mi kdaj kdo kaj zameri« (Polde, 79).

Vloga medgeneracijskih centrov v življenju starejših

Mnenja glede vloge medgeneracijskih centrov so dokaj različna. Nekateri menijo, da ima večji pomen kot drugi. Pri tem predlagajo kakšne nove delavnice, kjer bi lahko mlajšo generacijo tudi sami kaj naučili. S tem bi se počutili družbeno bolj koristno vpeti v socialno omrežje. Verjamejo, da imajo znanja, vendar jim manjka poguma, da bi znanja predajali mlajši generaciji. Menijo tudi, da se lahko naučijo novih spretnosti ter da so s tem aktivni.

»Ker se lahko družin, da ne bom zakrknila (smeh). Ja, nova poznanstva in spretnost. Pa nova znanju tudi« (Majda, 60)

»Ja, mene lahko naučijo delat z računalnikom bolj. Jaz pa ne vem. Lahko pokažem kak se dela rastlinjak. Silvija pa ve lepo kvačkati. Mislim da mladi tega ne vejo« (Polde, 79).

Anketiranci so center označili kot prostor, kjer se lahko starejši družijo in naučijo novih spretnosti. Poudarek je predvsem na vlogi centra za tiste, ki nimajo ožjih socialnih omrežij

Eno osebo je spodbudil za obisk prijatelj, drugo hčerka, medtem ko se ostali štirje ne spomnijo oziroma so dobili informacijo o delavnicah iz medijev. Vsi so šli v medgeneracijski center individualno, dva udeleženca (zakonca) sta šla skupaj. Udeležili so se različnih delavnic od tako imenovanih »odprtih sobot« do »joge smeha« in »potopisnega predavanja«. Obisk je pri vseh trajal okrog dve uri, razen pri enem anketirancu, ki se je zadržal približno pol ure.

Glede tega, kakšnih delavnic se udeležujejo v centru, so se vsi strinjali, da ni tako pomembno, kaj se izvaja, ampak da se nekaj dogaja. Kriteriji, ki vplivajo na to, kakšnih delavnic se udeležujejo, so si podobni;

»Meni je vse fajn, ka pa ven. Glavno da je fajn tam, pa nejsan doma sama« (Majda, 60).

»nisva tako seznanjena z aktivnostmi. Jaz imam rad, da se kaj dogaja, da se ne sedi tam not cel dan. Mora se nekaj dogajat« (Polde, 79).

Izpostavili so, da bi prišel prav kakšen izlet, a so menili, da je spet bolj pomembno druženje, ne le izlet sam.

»Kaj da ne. Glavno je, da se družiš. Tisto kar vijdeš je tak, če je ali nej (smeh)« (Majda, 60).

Sledilo je vprašanje o tem, kakšnih delavnic se radi udeležujejo izven medgeneracijskih centrov. Vsi so omenili članstvo v društvu upokojencev.

Omejevanje glede dejavnosti v centru je vezano na 3 aspekte, ki so bili že omenjeni v poglavju o dimenzijah medosebne izključenosti. Ti aspekti so:

1. Vrednotno prepričanje, da je starost omejitev za izvajanje aktivnosti

»Ja, to je mene tudi strah, da bi si kdo mislil, kaj bi taka stara ženska rada tam delala. Se bojim, da bi bila napoti« (Barbara, 62).

»Saj vete, kakšni so ljudje. Da bi jim en starček govoril, kako pa kaj« (Polde, 79).

2. Zdravstveno stanje posameznika

»Jaz pa imam rada bolj kratke izlete, ker sem drugače preveč utrujena« (Silvija, 77).

3. Pomanjkanje socialnega omrežja prijateljev

»Ni fajn iti sama. Samo sem tam imela eno znanko, tak da nisem bila sama« (Barbara, 62).

»Ne, grem raja, da greva oba. Ali pa, da koga že poznam. Sami mi ni za iti« (Silvija, 77).

Želje in predlogi glede prihodnosti centra

Anketirance sem proti koncu pogovora povabila, da izrazijo svoje želje in mnenja glede prihodnosti medgeneracijskih centrov. Pri tem niso izpostavljali posebnih pričakovanj, večina želj je bila osredotočena na vrste delavnic, ki se izvajajo.

»... meni se tudi zdi, da je pomembno, da se imamo lepo. Pa da se razumemo in me ne gleda kdo postrani. Veste jaz rad povem, kaj si mislim, pa potem mi kdaj kdo kaj zameri« (Polde, 79).

Želje glede medgeneracijskega centra, kot so jih navedli anketiranci, so naslednje:

- več izvedenih delavnic;
- večji obisk delavnic;
- različen spekter in nove oblike delavnic za povezovanje generacij (kvačkanje, potopisna predavanja, računalniške delavnice, športne prireditve) in fizična dejavnost. Ravno ta fizična aktivnost je tudi ena izmed pomembnih stvari, za katere se trudijo.
- izletni, predvsem enodnevni in prilagojeni starejši generaciji;
- večja prepoznavnost centra, kamor bi lahko šli tisti, ki nimajo nikogar in se počutijo osamljeni. To bi dosegli s pomočjo tiskanih letakov oziroma gradiva na dom ter objav po radiu. Anketiranci tu izpostavljajo pomen klasičnega informiranja, ki bi bilo ciljno naravnano in posledično po vsej verjetnosti uspešno.

Vpliv sprememb delavnic na večjo obiskanost centra

Ena izmed ugotovitev je tudi ta, da so imeli anketiranci različna mnenja glede privlačnosti medgeneracijskih centrov. Anketiranci so med pogovorom večkrat uporabili besedi »fajn« in »lepo«; tako so pričakovali, da bo »fajn« na delavnici, pomembno jim je, da jim je »lepo« v medgeneracijskem centru in tudi v prihodnosti centrov si želijo predvsem, da jim bo »fajn«. V naslednjem citatu je lepo prikazano mnenje starejših o obiskovanju delavnic: »Meni je glavno da se bom mela lušno. Drugih pričakovanj nisem imela. Tak mi je vseeno, kaj bomo delali, glavno da se mamoj fajn« (Majda, 60). Pri tem so omenjali, da jim ni tako pomembno, kaj se počne, dokler so v družbi in aktivni. V zadnjem sklopu pogovora, kjer se je deloma ponovilo to vprašanje, se je njihovo mnenje spremenilo. Anketiranci so začeli navajati aktivnosti, ki so jim pomembne in ki bi jih radi videli v prihodnosti v sklopu delavnic centra. Ob tem se pojavi vprašanje, ali bi dejansko sprememba vrst delavnic vplivala na večjo obiskanost centra.

9 ZAKLJUČEK

Eden izmed glavnih dosežkov druge polovice dvajsetega stoletja je podaljševanje življenjske dobe prebivalstva, ki izhaja iz izboljševanja socialnih razmer in zdravstvenih pogojev. Ta proces pa v industrijsko najrazvitejših državah sovpada z upadanjem števila rojstev, kar pomeni, da se »zvišuje povprečna starost in dolgoročno upada število prebivalcev« (Cibic in drugi 2006, 17). Prebivalstvo se stara, kar s sabo prinaša spremembe in nove izzive predvsem na področju vključevanja starejših v družbo.

Z diplomskim delom sem skušala ugotoviti vlogo medgeneracijskih centrov pri zmanjševanju socialne izključenosti starejših in stopnjo vključevanja starejših v aktivnosti, ki so organizirane v medgeneracijskih centrih. Na področju vključevanja starejših deluje v Sloveniji več ustanov, tako vladnih kot nevladnih, ki se skušajo prilagajati potrebam starejše generacije. Poudarek je na tretjem oziroma nevladnem sektorju, ki je organiziran po lokalnih področjih, pa vse do organizacij pod okriljem Evropske unije in Svetovne zdravstvene organizacije. Te ustanove poleg medgeneracijske solidarnosti postavljajo temelje vključevanja starejših.

Uporabila sem študijo primera medgeneracijskega centra Hiša Sadeži družbe iz Murske Sobotice. S pomočjo fokusne skupine sem ugotovila, da starejši pri medgeneracijskih delavnicah izpostavljajo predvsem pomen druženja. Pomembno jim je, da se počutijo sprejete in nimajo občutka, da so odveč, predvsem pa ne želijo biti v breme mlajši generaciji. Želijo si aktivne in različne delavnice. Prav tako omenjajo, da je potrebna večja prepoznavnost centrov, z namenom, da za njih izve tudi ostala ciljna populacija. Vsekakor bi bile dobrodošle še nadgradnje obstoječe fokusne skupine, ki bi lahko pripomogle k obstoječim ugotovitvam. Problem, ki ga vidijo starejši, je v tem, da se kljub podaljšanju življenjske dobe ljudi skuša prikazati staranje prebivalstva kot družbeni problem z negativnimi posledicami za mlajše generacije (Cibic in drugi 2006, 19).

Samo s politiko prerazporejanja delov družbenega dohodka danes ni mogoče postaviti ravnotežja v družbi, kajti spreminjaje razmerja med prihodki aktivnega in prihodki upokojenega prebivalstva ne rešuje problema izključenosti starejših. (Vertot 2010, 55). Pomembno je najti načine za čim boljšo uporabo/izrabo potencialov tretje generacije, k čemur lahko dosti pripomorejo medgeneracijski centri s svojimi delavnicami. Pomemben dejavnik pri vključevanju starejših pa je pozitiven pogled na staranje. V družbi beseda »star« večinoma izraža nemoč in negativizem (Cibic in drugi 2006). Začnemo lahko že s tem, da uporabljamo

besede, ki imajo bolj pozitivne konotacije in sprejmemo spremembe v starostni strukturi kot velik dosežek družbe.

10 LITERATURA

1. Abrahamson, Peter. 1995. Social Exclusion in Europe: Old wine in new Bottles? *Družboslovne razprave* 11 (19/20): 119–36.
2. Arko, Tjaša, Barbara Goričan, Jaka Kovač in Tereza Novak. 2011. *Sadeži družbe: priročnik za izvajanje medgeneracijskih aktivnosti*. Ljubljana: Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva.
3. Bane, S. D. 1996. *Mental Health and Aging: Training for Service Providers*. Montana: National Resource Center for Rural Elderly.
4. Cibic, Darja, Irena Drenik, Mateja Kožuh Novak, Anka Ostrman in Milan Pavliha. 2006. *Starejši za starejše – za boljše zdravje in višjo kakovost življenja doma*. Ljubljana: Ministrstvo za zdravje in Zveza društev upokojencev Slovenije.
5. Cvahte, Bojana. 2004. *Revščina in socialna izključenost oziroma vključenost*. Dostopno prek: <http://www.varuh-rs.si/publikacije-gradiva-izjave/govori-referati-in-clanki/novice/detajl/revscina-in-socialna-izkljucenost-oziramavkljucenost/cHash=37c/f5a26af727caa002cbda775d94817> (10. november 2012).
6. Domanjko, Barbara in Majda Pahor. 2007. Kdo me bo gledal? Socialna opora, zdravje in bolezni starejših ljudi. *Teorija in praksa* 44 (1–2): 254–76.
7. Dragoš, Srečo in Vesna Leskošek. 2003. *Družbena neenakost in socialni kapital*. Dostopno prek: http://www2.mirovniinstitut.si/slo_html/publikacije/pdf/MI_politike_d_ruzbena_neenakost.pdf (20. november 2012).
8. Filipovič, Maša. 2005. Analiza koncepta družbena kohezija skozi prizmo ločitve vsakdanjega sveta in sistema. *Družboslovne razprave* 48 (11): 159–75.
9. Filipovič Hrast, Maša. 2009. *Importance of community and local social networks for the elderly in Slovenia and their change in times*. Dostopno prek: http://www.rc11-sociology-of-aging.org/system/files/Filipovic%20Hrast_Local%20social%20networks%20for%20elderly%20in%20Slovenia.pdf (2. februar 2013).
10. --- Valentina Hlebec in Matic Kavčič. 2012. The social exclusion of the elderly: a mixed-methods study in Slovenia. *Sociologický časopis* 48 (6): 1051–74.
11. Forbici, Goran, Tina Divjak, Borut Osonkar, Vesna Dernovšek in Matej Verbajš. 2010. *Skupaj za skupnost. Priročnik o sodelovanju med občinami in nevladnimi*

- organizacijami*. Ljubljana: Zavod Center za informiranje, sodelovanje in razvoj nevladnih organizacij.
12. Grbich, Carol. 1999. *Qualitative Research in Health. An Introduction*. London: Sage.
 13. Hlebec, Valentina. 2004. Socialna opora starostnikov v perspektivi spolov. *Teorija in praksa* 41 (5/6): 992–1007.
 14. --- Tina Kogovšek. 2006. *Merjenje socialnih omrežij*. Ljubljana: Študentska založba.
 15. Hlebec, Valentina, Ivan Bernik in Vito Flaker. 2009. *Starejši ljudje v družbi sprememb*. Maribor: Aristej.
 16. Hlebec, Valentina, Matic Kavčič, Filipovič Hrast Maša, Vezovnik Andreja in Martina Trbanc. 2010. *Samo da bo denar in zdravje: življenje starih revnih ljudi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 17. Hlebec, Valentina in Maša Filipovič Hrast. 2009. Medgeneracijska solidarnost v družini. V *Brez spopada kultur generacij spolov*, ur Veronika Tašner, 257–73. Ljubljana: Pedagoška fakulteta Univerze v Ljubljani.
 18. --- Sonja Kump, Sabina Jelenc-Krašovec, Majda Pahor in Barbara Domanjko. 2012. *Medgeneracijska solidarnost v Sloveniji*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 19. Höpflinger, François. 2011. Starejši delavci. *Kakovostna starost* 14 (4): 21–48.
 20. --- 2012. Staranje in generacijske spremembe - novo staranje novih generacij. *Kakovostna starost* 15 (2): 3–12.
 21. Hvalič Touzery. 2010. *Institut Antona Trstenjaka za gerontologijo in medgeneracijsko sožitje*. Dostopno prek: <http://www.inst-antonatrstenjaka.si/gerontologija/slovar/1026/.html> (14.11.2012).
 22. Igljč, Hajdeja. 2004. Dejavniki nizke stopnje zaupanja v Sloveniji. *Družboslovne razprave* XX (46/47) 149–175.
 23. Jehoel-Gijsbers Gerda in Cok Vrooman. 2012. *Social Exclusion of the Elderly: A comparative Study of EU Member States*. Dostopno prek: http://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2027886 (20. februar 2013).
 24. Kaplan M.S. 2001. *School-based intergenerational programs*. Hamburg: Unesco Institute for Education.
 25. Kamin, Tanja. 2006. *Zdravje na barikadah: dileme promocije zdravja*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
 26. Kivett, Vira R. 1988. Older Rural Fathers and Sons: Patterns of Association and Helping. *Family Relations* 37 (1): 62–67.

27. Klemenčič Sonja in Valentina Hlebec. 2007. *Fokusne skupine kot metoda presojanja in razvijanja kakovosti izobraževanja*. Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
28. Krpič, Tomaž. 2011. Staro telo v sociološki perspektivi. *Teorija in praksa* 48 (1): 108–24.
29. Krueger, R. A. 1998. *Developing questions for focus groups*. New Delhi: Sage.
30. Kump, Sonja in Sabina Jelenc Krašovec. 2009. *Vseživljenjsko učenje- izobraževanje starejših odraslih*. Dostopno prek: http://www.pei.si/UserFilesUpload/file/zalozba/ZnanstvenaPorocila/04_09_vsezivljenjskoucenjestarejsihodraslih.pdf (10. februar 2012).
31. --- 2010. *Prestari za učenje? Vzorci izobraževanja in učenja starejših*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani.
32. Mandič, Srna in Maša Filipovič Hrast. 2011. *Blaginja pod pritiski demografskih sprememb*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
33. Notar, Uroš. 2004. *Razmišljanja o revščini. Še posebno o tisti v Sloveniji*. Domžale: Društvo Prokonto.
34. Novak, Mojca. 1994. *Dober dan, revščina: dejstva, pristopi, politike*. Ljubljana: Socialna zbornica Slovenije.
35. Plath, Debbie. 2009. Indenpendance in Old Age: The Route to Social Exclusion? *British Journal of Social Work* 38 (7): 1353–69.
36. Putnam, Robert. 1992. *Making Democracy work: Civic traditions in Modern Society*. Princeton: Princeton University Press.
37. Renner, Tanja. 1997. *Rastoča manjšina*. Družboslovne razprave 13 (24/25): 40–48.
38. --- Mateja Sedmak, Alenka Švab in Mojca Urek, ur. 2006. *Družine in družinsko življenje v Sloveniji*. Koper: Univerza na Primorskem.
39. Saražin Klemenčič, Ksenija. 2011. Socialno - ekonomski položaj starejših ljudi v Sloveniji. *Kakovostna starost* 14 (4): 3–12.
40. --- 2012. Izpostavljenost revščini med starejšimi ženskami v Sloveniji. *Kakovostna starost* 15 (2): 28–34.
41. *Slovenska filantropija, Združenje za promocijo prostovoljstva*. Dostopno prek: www.filantropija.org (20. februar 2012).
42. *Statistični urad Republike Slovenije (SURS)*. Dostopno prek: <http://www.stat.si/> (2. april 2013).
43. Trbanc, Martina. 1996. Socialna izključenost: koncept, obseg in značilnosti. V *Kakovost življenja v Sloveniji*, ur. Ivan Svetlik, 287–310. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

44. Valenčak, Slavica. 2012. Kaj je v Sloveniji starosti prijazno in kaj ne? *Kakovostna starost* 15 (1): 3–19.
45. Vertot, Nelka. 2009. *Prebivalstvo Slovenije danes in jutri, 2008-2060: projekcije prebivalstva EUROPOP2008 za Slovenijo*. Ljubljana: Statistični urad Republike Slovenije.
46. --- 2010. *Starejše prebivalstvo v Sloveniji*. Ljubljana: statistični urad Republike Slovenije.

PRILOGE

PRILOGA A: Primer medgeneracijskih delavnic za mesec marec 2013

Mesec marec

Petek, 1.3.2013

- ob 14.00: **Trening socialnih veščin za moške, ki izvajajo nasilje nad ženskami** (DNK)
- ob 16.00: **ROŽE ZA MAMO** – ustvarjalna delavnica (Nika Brunec, Taja Sabo)
- ob 18.00: **SKUPINA ZA SAMSKE MOŠKE IN ŽENSKE** (Andrej Omulec, ZPM)

Sobota, 2.3.2013

- od 8.00 do 16.00: **Hiša Sadeži družbe je odprta vsako soboto** – druženje, prebiranje revij in časopisov

Ponedeljek, 4.3.2013

- od 9.00 do 11.00: **MERJENJE KRVNEGA PRITISKA** (Ivanka Vučak, Majda Pörš Grabar, Milena Stropnik, DU)
- ob 17.30: **JOGA SMEHA** – udeleženci naj s seboj prinesejo podlogo za ležanje in sedenje (Klavdija Zver)

Torek, 5.3.2013

- ob 10.00: **GLASBENA DELAVNICA - Ljudska pesem** (Marjana Škrilec)
- ob 16.45: **GREMO VSI NA JOGO** - prinesite podlogo, odejo in tople nogavice (Društvo joga v vsakdanjem življenju - Sonja Mikuž)

Sreda, 6.3.2013

- ob 10.00: **KROŽEK ROČNIH DEL** – kvačkanje, pletenje (Erna Šantavec)
- ob 16.00: **SKRIVOSTI EGIPTA** – potopisni film (Brigita Bavčar)
- ob 17.30: **TRANSMISIJSKA MEDITACIJA** (Majda Lindič)

Četrtek, 7.3.2013

- ob 10.00: **DELAVNICA TRADICIONALNIH PREKMURSKIH OBRTI** – izdelki

iz ličja (Elizabeta Cipot)

- ob 17.00: **ČAROBNOST** (Barbara Muhič) - zaključno srečanje za 1. skupino.

Petek, 8.3.2013

- ob 14.00: **Trening socialnih veščin za moške, ki izvajajo nasilje nad ženskami (DNK)**

Sobota, 9.3.2013

- ob 10.00: **DELAVNICA MOZAIK** (Tina Godvajs)

Ponedeljek, 11.3.2013

- ob 12.00: **KUHARSKA DELAVNICA** – Retaši (Giza in Ljiljana)
- ob 16.00: **KAKO Z NAČINOM RAZMIŠLJANJA VPLIVAMO NA PARTNERSKE ODNOSE** (Breda Dular)
- ob 17.00: **SKUPINA za SAMOPOMOČ društva DAM** (Marjana Žužek Škalič, univ.dipl.psih.)
- ob 17.30: **JOGA SMEHA** – udeleženci naj s seboj prinesejo podlogo za ležanje in sedenje (Klavdija Zver)

Torek, 12.3.2013

- ob 16.00: **USTVARJALNA DELAVNICA – Pirhi** (Željka Hoblaj) – Prinesite 1-2 izpihani, pobarvani jajci!
- ob 16.45: **GREMO VSI NA JOGO** - prinesite podlogo, odejo in tople nogavice (Društvo joga v vsakdanjem življenju - Sonja Mikuž)
- ob 18.30: **GONG MEDITACIJA** - bodite udobno oblečeni, prinesite podlogo, odejo in flaško vode (Andreja Horvat, Aleš Ifko)

Sreda, 13.3.2013

- ob 15.00: **OBREZOVANJE IN ŠKROPLJENJE SADOVNJAKA** (Branko Pucko)
- ob 17.30: **TRANSMISIJSKA MEDITACIJA** (Majda Lindič)

Četrtek, 14.3.2013

- ob 9.00: **KUHARSKA DELAVNICA** – Velikonočna (Vera Debelak)
- ob 17.00: **ČAROBNOST 2. Skupina - začetek** (Barbara Muhič) – samo za prijavljene!

Petek, 15.3.2013

- ob 16.00: **SPOMLADANSKE GOBE** – zraven prinesite sveže gobe (Milan Kelhar)
- ob 18.00: **POMOČ PRI VZGOJI IN PARTNERSKEM ODNOSU** – Andrej Omulec (ZPM)

Sobota, 16.3.2013

- ob 11.00: **KVAČKANJE ŠALOV** - delavnica s čajanko (Ljiljana Delić)

Ponedeljek, 18.3.2013

- ob 13.30: **ŠIVILJSKA DELAVNICA** - Velika noč (Katarina Tkalec)
- ob 16.30: **ŠPANIJA - ANDALUZIJA** – potopisno predavanje (Breda Dular)
- ob 17.30: **JOGA SMEHA** – udeleženci naj s seboj prinesejo podlogo za ležanje in sedenje (Klavdija Zver)

Torek, 19.3.2013

- ob 16.00: **USTVARJALNA DELAVNICA – Velikonočna** (Željka Hobljaj) – Prinesite prozorno plastično jajčko!
- ob 16.45: **GREMO VSI NA JOGO** - prinesite podlogo, odejo in tople nogavice (Društvo joga v vsakdanjem življenju - Sonja Mikuž)

Sreda, 20.3.2013

- ob 14.00: **KROŽEK ROČNIH DEL** – kvačkanje, pletenje (Erna Šantavec)
- ob 17.30: **TRANSMISIJSKA MEDITACIJA** (Majda Lindič)

Četrtek, 21.3.2013

- ob 14.00: **UREJANJE VRTA** - če ne bo več snega (Milena Počič, Helena Frumen)
- ob 17.00: **ČAROBNOST 2. skupina** (Barbara Muhič) – samo za prijavitelje!

Petek, 22.3.2013

- ob 14.00: **Trening socialnih veščin za moške, ki izvajajo nasilje nad ženskami** (DNK)
- ob 15.30: **ŠIVILJSKA DELAVNICA** (Marjana Gomboc)
- ob 17.00: **EZOTERIČNA ZGRADBA ČLOVEKA** - predavanje (Valerija Kuštor)

Sobota, 23.3.2013

- ob 11.00: **UČENJE KITARE NA NEFORMALNI NAČIN** – predstavitevna delavnica (Tadej Ropoša)

Ponedeljek, 25.3.2013

- ob 15.30: **PRIPRAVA SVEČANIH POGRINJKOV IN ZLAGANJE SERVIET** (Ana Dick)
- ob 17.00: **SKUPINA za SAMOPOMOČ društva DAM** (Marjana Žužek Škalič, univ.dipl.psih.)
- ob 17.30: **JOGA SMEHA** – udeleženci naj s seboj prinesejo podlogo za ležanje in sedenje (Klavdija Zver)

Torek, 26.3.2013

- ob 16.00: **BORZA SEMEN** – Semena in sadike z domačega vrta (Maja Lazarevič, Olga Varga)
- ob 16.45: **GREMO VSI NA JOGO** - prinesite podlogo, odejo in tople nogavice (Društvo joga v vsakdanjem življenju - Sonja Mikuž)

Sreda, 27.3.2013

- ob 12.00: **KUHARSKA DELAVNICA – Zeljanice** (Giza in Ljiljana)
- ob 17.30: **TRANSMISIJSKA MEDITACIJA** (Majda Lindič)

Četrtek, 28.3.2013

- ob 17.00: **ČAROBNOST 2. skupina** (Barbara Muhič) – samo za prijavitelje!

Petek, 29.3.2013

- ob 9.30: **ARHITEKTURNA DELAVNICA – MAJ IN ZMAJ** Delavnica poteka v okviru projekta »Igriva arhitektura« pri Zbornici za arhitekturo in prostor Slovenije (Nataša Kolarič)
- ob 14.00: **Trening socialnih veščin za moške, ki izvajajo nasilje nad ženskami** (DNK)
- ob 15.30: **PREPOZNAVANJE NASILJA – predavanje, pogovor** (Grega Mešič)

Sobota, 30.3.2013

- od 8. 00 do 16.00: **Hiša Sadeži družbe je odprta vsako soboto** – druženje, prebiranje revij in časopisov

PRILOGA B: Vprašanja za fokusno skupino

Vprašanja za fokusno skupino

1. Kratka predstavitev udeležencev in seznanitev s temo (za povezovanje udeležencev)
2. Kako ponavadi preživljate prosti čas, s kom se največ družite in kje?
3. Ste seznanjeni z medgeneracijskimi centri? Kdo od vas je že bil v katerem od njih?
4. Zakaj ste se odločili za obisk? Ali vas je kdo spodbudil k temu?
5. Kakšne pomisleke, dileme, pričakovanja ste imeli pred obiskom? Ste šli sami, ali vas je kdo spremljal; družina, prijatelji, sosedi, sorodniki?
6. Kaj ste počeli v medgeneracijskem centru? (ste bili na delavnici, predavanju, tečaju?)
Kako dolgo ste se zadržali v centru?
7. Katere dejavnosti, ki se izvajajo v centru, imate radi/katere obiskujete? So to bolj kuharski tečaji, aktivnosti z računalnikom, izleti ali tradicionalne delavnice (naprimer pletenje košar)?
8. Katerih dejavnosti se udeležujete poleg medgeneracijskega centra?
9. Zakaj se udeležujete teh delavnic? Se vam zdi to zgolj aktivna izraba prostega časa, ali vam pomeni kaj več? Ste v centru pridobili kakšna nova znanja, spretnosti, veščine?
10. Kakšne menite, da so prednosti/slabosti medgeneracijskega centra, ki ste ga obiskali?
Ste se v njem počutili sprejeto, domače? Kakšen je bil odnos zaposlenih?
11. Kakšna so bila pričakovanja pred obiskom?
12. Ali ste mnenja, da so medgeneracijski centri zanimivi starejši generaciji? Bi/ste priporočili obiskovanje centrov tudi drugim ki jih poznate? Kako pa bi naprimer lahko pritegnili nove obiskovalce?
13. Starostna sestava prebivalstva se skozi čas spreminja in preoblikuje. Kako vi gledate na te spremembe? Se vam zdi vloga medgeneracijskih centrov pomembna pri tem, da se starejši lahko vključujejo v aktivnosti kjer sodelujejo z mladimi?
14. Kaj bi si sami želeli v prihodnosti glede medgeneracijskih centrov? (ali je zadosti izvedenih delavnic v vašem kraju; ali bi spremenili kakšne dejavnosti v centru?; ali bi dodali kakšne delavnice?)

PRILOGA C: Transkript fokusne skupine

Moderator: »Dober dan in dobrodošli na današnjem srečanju. Zahvaljujem se vam za udeležbo na fokusni skupini kjer se bomo pogovarjali o medgeneracijskem sodelovanju in predvsem o medgeneracijskih delavnicah. Danes me zanimajo vaša mnenja in stališča, ki mi bodo pripomogla pri diplomski nalogi o vključevanju starejših s pomočjo medgeneracijskega sodelovanja, natančneje medgeneracijskih dnevnih centrov. Naš pogovor bom snemala kot smo se zmenili in vas z vprašanji usmerjala. Prosim vas, da poveste svoje mnenje, čeprav se bo razlikovalo od drugih in tudi pogled imamo verjetno vsak drugačen na različne stvari. Bomo kar začeli če se strinjate«

Vsi: »ja«

Moderator: »ok, najprej bi vas prosila, da se na kratko predstavite, da bomo lažje komunicirali med seboj...kar lahko začnete tu iz moje leve strani«

Majda: »dober dan, moje ime je Majda. Kelko sem stara naj tudi povem?«

Moderator: »če želite, lahko še poveste tudi poleg svojo starost«

Majda: »em, 60 let man«

Barbara:«dan, jaz sem Barbara. Man pa 62 let«

Polde: »lepo pozdravljeni. Moje ime je Polde in imam 79 let«

Silvija: »Sem Silvija in sem malo mlajša od Poldeta tu poleg mene« (smeh).

Franc: »zdravo...jaz sem Franc...star sem 58 let«

Silvija: »sem 77 stara...da ne boš rekla da nočem povedati«

Moderator: »aha, torej moramo še omeniti kot ste nam prej povedali, da je Polde vaš mož«

Polde:«ja«

Silvija:«tako je«

Moderator: »torej vsi vemo za kaj se gre tukaj, torej medgeneracijskih centri...naslednjih nekaj vprašanj bo zadevalo ravno to področje. Medgeneracijski centri so torej centri v katerih se zbirajo tako starejši kot mlajši z namenom povezovanja in ostalega delovanja ki ga prinašajo s seboj. Pa naslednje vprašanje ki me zanima, pa ni glede centrov, ampak me zanima, kako ponavadi preživljate svoj prosti čas? S kom se največ družite in kje?«

Majda: »jaz hodim na kakšne kavice s kolegicami, pa po maši gremo z našo skupino na kavo ponavadi vedno v isto gostilno. Da se malo nasmejemo pa da nisem samo doma cel čas. Drugače pa prideta hčerki s fanti na obisk ko je čas, pa je takoj polna kuča«

Silvija: »joj, jaz pa sem večinoma doma...nimam moči da bi kam šla...gledam doma raje televizijo pa počivam...pride pa vnuk na obisk pa hčerka...prijateljice pa so večinoma v tujini in se nič več ne slišimo.«

Polde: »ja Silvija je imela to zimo nekaj problemov z zdravjem, zato je bila bolj not v hiši pri kaminu...jaz pa grem rad kam s prijatelji...pa malo na zrak pa po trgovinah da vidim kaj imajo vse novega...vete kaj to vse prodajajo, se včasih kar nasmejim«

Silvija: »po trgovinah grem jaz tudi rada kam...ko se dobro počutim se kaj peljeva v kakšen ta center kjer imajo polno trgovin, da se malo sprehodiva skozi«

Moderator: »Kaj pa ostali?«

Barbara: »Iden na sprehod, gledam tv, križanke rada tudi rešujem...ovak pa san doma«

Moderator: »kaj pa vi Franc?«

Franc: »nič, gledam tekme po televiziji. Najrajši san doma«

Moderator: »S kom pa se družite, ko imate čas? Hodite kaj k sosedom ali znancem?«

Polde: »ne hodim, ker imajo oni svoje življenje, pa mi svoje. Pa tu so sami mladi okrog, tako da se počutim čist odveč. Grem pa večkrat s prijatelji na tenis in malo okrog. Zdaj ko je še mrzlo igramo not tenis, ko je toplo pa smo zunaj. Škoda ker je še vedno tako mrzlo, bi lahko že zunaj kaj bili«

Moderator: »pa vi Silvija?«

Silvija: »jaz že kakšno leto nisem nikamor šla...sem doma. Poleti kaj bolj hodiva okrog, me Polde zapelje kam. S sosedi tu poleg pa če se kaj preko ograje pomenimo, drugače pa ne z ostalimi«

Moderator: »na obisk pa ne grete k sosedom?«

Silvija: »ne, tu so bolj mladi okrog doma...pa imajo službe in niti nimajo časa tako kot midva da bi klepetali...mogoče kaj čez vikend, samo danes je tako, da je vsak po svoje«

Moderator: »Majda kaj pa vi? Pa Franc?«

Majda: »jaz grem k sosedom pogledat, ali pa oni pridejo sem...če koga ni kak dan, morem it gledat če je vse vredno z njimi (smeh). To je že od nekaj tak pri nas, da smo vsi domači«

Franc: »jaz sem doma. Če kdo hoče, tak pride k meni. Pridejo pa sosedovi otroci kaj pogledat«

Moderator: »vi pa tudi ne grete tja?«

Franc: »jaz ne. No včasih. Je soseda ena starejša, pa jo gren kaj pogledat ker... sama nemre iti več pa tak«

Moderator: »ahm...Barbara vi še niste rekli ...kaj počnete kaj?«

Barbara: »jaz tude grem poglednit kaj k sosedi kaj je novega, pa če je kdo umrl mi povejo, ker jaz slabo čujem po radiu kda so osmrtnice«

Franc: »jaz imam tudi dosti radio prižgan. Se dosti novega izve od tu okrog. Na poročilih po televiziji tak samo politiko tirajo«

Moderator: »televizija pa vas ne mika? je ne gledate dosti?«

Majda: »ne glih. Edino zvečer, prej pa ne«

Barbara: »ges gledan nadaljevanke včasih popoldneve...samo tudi niso več tak zanimive kak so bile prej«

Polde: »midva tudi gledava ob večerih tv, ampak vsak svojo. Silvija v sobi, jaz pa v dnevni.

Silvija: ja, ker bi vedno različno gledala, pa potem grem jaz tak raj v posteljo ležat pa malo pogledam še prej«

Moderator: »No lepo...v času ki ga bomo preživeli skupaj, se bomo zdaj pogovarjali o medgeneracijskih centrih. O njih smo že nekaj povedali pred začetkom...najprej me zdaj zanima, kako ste seznanjeni z njimi, pa kdo od vas jih je že bilo v kakšnem?«

Majda: »jaz sem seznanjena...sem že bila ne nekaj delavnicah tu v Murski Soboti v tej Hiši Sadežev...pa še v prihodnosti bom tudi šla...saj je fajn«

Polde: »emm...šel sem pozimi, zdaj pa kmalu tako ne bo več časa, ker bodo druge stvari«

Silvija: »jaz sem šla Poldetom.. sva šla skupaj, ne?«

Polde: »ja«

Moderator: »pa vi Franc?pa Barbara?«

Franc: »jaz sem bil ja«

Barbara: »ja enok«

Moderator: »Zakaj ste se odločili za obisk tega medgeneracijskega centra? Ali vas je kdo mogoče kaj malo spodbudil k temu?«

Majda: »čujla sem po radiu ko so govorili o tej hiši,pa sem šla pogledat...drugi mi pa ni nihče pravo...vsaj ne vem ka bi mi...mogoče je što kaj omeno, samo ne kaj bi znala zdaj«

Polde: »meni je kolega na tenisu nekaj omenjal da se nekaj dogaja, pa sem si mislil da grem malo pogledat...tak da spodbudil me je on«

Moderator: »potem je šel ta kolega z vami?«

Polde: »ne, ne sam sem šel. No s Silvijo«

Silvija: »ja midva sva šla kar skup«

Moderator: »Kaj pa vi Franc?«

Franc: » ne ven več kak je to bilo«

Polde: »haha, to je že dolgo nazaj, ne?«

Franc: »ma ka pa ven. Ne ven. Nehče je pravo o ten, ne ven«

Moderator: »ahm. Kaj pa vi Barbara?«

Barbara: »hčerka mi je rekla da morem iti..še pelala me je. Jaz ne vozim več, tak ka sem odvisna od nje. Pa ko ma čas me pelje«

Moderator: »o lepo od nje«

Barbara: »ja,samo to je tak. Ne bi rada bijla napoti, te pa raje ne pravin ka bi kama šla«

Moderator: »Kako pa ste šli ostali?«

Majda: »sama san se pelala«

Polde: »jaz sem naju pelal«

Moderator: »pa vi?«

Franc: »sam sem šov...na nucan spremljevalca..hehe«

Moderator: »naše naslednje vprašanje je, kakšne pomisleke, dileme, pričakovanja ste imeli pred obiskom? Ste šli sami, ali vas je kdo spremljal; družina, prijatelji, sosedi, sorodniki?«

Majda: »jaz sem mislila it s kolegico...pa si je premislila. Pravla je, ka nima časa.. te pa sem šla kar sama«

Moderator: »torej sami, kaj pa ostali? S kom ste šli?«

Polde: »midva sva šla skup s Silvijo«

Silvija: »me je on prepričo«

Moderator: »zakaj pa vas je mogel prepričevati?«

Silvija: »eh ni to za mene da bi hodila...sem raje doma...pa ni se treba rihitati pa nič«

Moderator: »potem niste šli, ker se je treba zrihtati?«

Silvija: »tudi...nimam rada takšnih stvari...raje doma počivam. Sem že prestara za to«

Moderator: »ahm, mislite? Ker medgeneracijski centri so namenjeni vsem generacijam«

Silvija: smeh. »Ja, kaj pa.ne počutim se dobro tam in zato tudi ne grem več. No mogoče bom kdaj šla, ampak trenutno ne«

Moderator: »s kom pa ste šli vi?«

Franc: »sam«

Moderator: »Kaj pa vi Barbara?«

Barbara: »tudi sama«

Moderator: »ali vas je bilo česa strah? Ne vem, da se ne boste mogli vklopiti?«

Majda: »mene ne. Saj te bi šla domov če se ne bi razmili«

Silvija: »tokrat ne, ker sva šla oba. Drugače niti ne bi šla sama«

Polde: »sem pazil na njo«

Moderator: »kaj pa vi Franc?«

Franc: »eh kaj me bo strah«

Barbara: ni fajn iti sama. Samo sem tam imela eno znanko, tak da nisem bila sama.

Moderator: »potem če bi mogli sami iti, ne bi šli Silvija?«

Silvija: ne, grem raja da greva oba. Ali pa da koga že poznam. Sami mi ni za iti.

Moderator: »Zdaj me pa zanima, kaj ste počeli v medgeneracijskem centru? Je bila to delavnica, predavanje, tečaj? Kako dolgo ste se zadržali v centru?«

Polde: »midva sva bila na potopisnem predavanju. Kakšni dve uri je bilo«

Silvija: »ja...potem pa sva šla domov, ker je bilo mrzlo zunaj. Sva bila pozimi veš, pa me je rado mrzlo«

Moderator: »ok, kaj pa ostali?«

Majda: »jaz sem šla na jogo smeha,haha«

Franc: »šel sem samo pogledat pa malo revije prelistat. Fajn je da majo revije za brat zastonj. Je ni treba kupit«

Moderator: »kako dolgo pa ste bili tam?«

Franc: »nisem bil dolgo. Kakšne pol ure. Sem moral domov, ker nisem nič rekel da grem kam tak, pa bi mel mešo doma. Je treba vse povedati kam grem, drugače je nevolja«

Moderator: »Kako dolgo pa ste bili not vi in ostali?«

Majda: »mislim da je tudi bilo kakšni dve uri...nisem sploh spremljala...pa ne nosin ure ker ne grem nikam tak ka bi jo nucala«

Moderator: pa vi Barbara?

Barbara: »verjetno isto tude«

Moderator: »Katere dejavnosti, ki se izvajajo v centru, imate radi,katere obiskujete? So to bolj kuharski tečaji, aktivnosti z računalnikom, izleti ali tradicionalne delavnice (naprimer pletenje košar)?«

Majda: »meni je vse fajn, ka pa ven. Glavno da je fajn tam, pa nejsan doma sama.

Franc: »ne vem ka točno majo vse tam. Vem za te revije, ovak pa ne vem ka se dogaja na delavnicah. Rajši man kaj drugo.bolj zanimivo bi bil kakšen izlet poleti. Samo da ni velka vročina«

Polde: » midva tudi nisva tako seznanjena z aktivnostmi. Jaz imam rad da se kaj dogaja, da se ne sedi tam not cel dan. Mora se nekaj dogajat«

Silvija: »ja Polde je bolj hiter. Nima miru. Jaz pa sem raje na miru. Saj to predavanje je bilo zanimivo. Da če že ne grem, da vsaj vidim kakšno je drugod po svetu«

Moderator: »potem ste mnenja da bi bilo potrebno več aktivnosti zunaj in izleti, kakšni športi?«

Polde: »jaz rad delam zunaj. Lepo bi bilo da bi šli na kak izlet malo daljši. Ampak ponavadi se v teh organizacijah hodi bolj po Sloveniji pa na kratke razdalje«

Silvija: »jaz pa imam rada bolj kratke izlete, ker sem drugače preveč utrujena«

Majda: »jaz man tude rajše malo krajše, tak za en dan. Ka prideš proti večeri domov.

Franc: »eh te se to ne splača iti«

Majda: »kaj da ne. Glavno je da se družiš. Tisto kar vijdeš je tak če je ali nej. Smeh.«

Franc: »ja saj to je resan. Ka malo ideš nekan od doma«

Moderator: »Katerih dejavnosti se udeležujete poleg medgeneracijskoga centra?«

Polde: »jaz hodim s kolegi na tenis enkrat ali dvakrat na teden. Poleti pa dosti kolesarim ali grem na Pohorje. Samo zadnjič sem šel z društvom upokojencev pa so prepočasni za mene. Tako da zdaj raje sam kolesarim. Ali pa greva z vnukom turo na Pohorje, samo tudi nima vedno časa. Tak je to danes. Nihče nima časa preveč«

Moderator: »ste pa kar aktivni«

Polde: »ahm...že od nekdaj sem se rad ukvarjal s športom. Zato tudi pravim da nisem kaj huje bolan. Treba se je migat...po televiziji tudi cel čas o tem govorijo«

Silvija: »saj ti se tako dosti migaš. Jaz bi se tudi, samo če ne morem, ker me vse boli«

Polde: »saj boš ti tudi prišla k močem«

Silvija: »ja upam«

Moderator: »kaj pa ostali? Tudi športate kot gospod Polde tu?«

Franc: »ja na njivi. Mi na vasi imamo polno dela zdaj...no ne zdaj ka je sneg...ovak bi že letal s traktorjem. Je letos ta zima vse pokvarila...ne ven ka bomo letos s tem snegonž«

Majda: »letos pa ga je resan zadosti nasulo, pa še čakam če de kaj padalo. Že bo konec marca pa takšno«

Silvija: »zdaj je bolje da če ni nujno, da se ne gre nikamor. Pa še mrzlo je preveč«

Moderator: »Barbara kaj pa vi počnete v prostem času?«

Barbara: »sem v društvu upokojencev, drugo pa ne. Samo ne hodim nikam z njimi«

Moderator: hodite kam s kom drugam?

Barbara: »ne glih«

Majda: »kaj pa napriemr k sosedom, znancem?«

Barbara: »to pa grem včasih. samo redko. Pridejo oni tudi kaj k meni«

Moderator: »kaj pa vi Majda?«

Majda: »sem v društvu upokojencev, čeglih še nisem upokojenka. Sem članica ker gremo kdaj na kakšen izlet pa piknike mam tudi. Aja pa med borci sem. Z njimi gremo tudi kdaj na kakšen izlet. Drugače pa sem doma, pa pečem kruh.«

Moderator: »aha. Kaj pa vi Silvija? Ko niste bili bolni, ste hodili kam s Poldetom ali tak?«

Silvija: »ne, nisem šla. Vnuk pride kaj na obisk pa posedimo ob kavici. Aja, pa šla sem parkrat na jogo. Samo nisem vedno šla, potem pa kar naenkrat nisem več šla. Nisem imela več volje, pa preveč zahtevno je ratalo. Sem pa jaz tudi v društvu opokojencev«

Majda: »ja to sem enkrat šla jaz tudi. Me je vse bolelo, pa nisem več tak gibčna«

Moderator: »Zakaj se udeležujete teh delavnic? Se vam zdi to zgolj aktivna izraba prostega časa, ali vam pomeni kaj več? Ste v centru pridobili kakšna nova znanja, spretnosti, veščine?«

Majda: »ker se lahko družin, da ne bom zakrknila. Smeh. Ja nova poznanstva in spretnost. Pa nova znanju tudi«

Franc: »zanimalo me je kaj se dogaja pa sen šel gledat«

Moderator: »ste se kaj naučili?«

Franc: »ne...nisem bil na tistem organiziranem. Sem sam bil«

Moderator: »Kaj pa vi Silvija?«

Silvija: »vsega je malo...lahko se naučiš mnogo stvari...Polde mi je kazal na računalniku kaj vse imajo. Ker imajo objavljeno kaj bodo imeli. Jaz ne vem uporabljati računalnika, pa mi on kaj pokaže...jaz sem že bolj tak«

Polde: »jaz sem se sedaj pri mojih letih spravil na računalnik...haha«

Moderator: »ja pohvalno. Nikoli ni prepozno. Kaj ste hodili na kakšne računalniške delavnice?«

Polde: »ne nisem šel... to bi lahko imeli tam?«

Moderator: »mislim da bi lahko ja«

Polde: »saj zdaj že vem to osnovno....me je vnuk naučil. Zjutraj pogledam Silviji vedno vremensko napoved...drugo pa ne rabima...ono osnovno stran vem uporabljat. Zdaj pa čakam sestro da si kupi kamero da se bova pogovarjala lahko. Samo še ne vem kako bo to potekalo preko računalnika...da se bova gledala«

Moderator: »ja vi ste pa čist moderni«

Silvija: »to pa je res...vse bi mel. Prejšnji teden si je kupil on kaj je že, zemljevid za v avto da ti kaže kje si«. Smeh.

Vsi: smeh

Silvija: »sva se takoj pelala malo okrog...in točno je kazal kje sva«

Vsi: smeh

Polde: »ja res res«

Moderator: »Če gremo nazaj na centre...kakšne pa mislite, da so prednosti ali pa slabosti medgeneracijskega centra, kerega ste ga obiskali...ste se v njem počutili ne vem sprejeto, domače? Kakšen je pa bil odnos zaposlenih...so bili vredni?«

Majda: »jaa...vredi je bilo«

Polde: »midva tudi nimava pripomb, ne?«

Silvija: »nee...nimava«

Barbara: »jaz tudi ne«

Moderator: kaj pa vi?

Franc: »nisem z nikon govoril tak tam...tak ka neman nič za povedati«

Moderator: »Če gremo malo nazaj...kakšna pa so kaj bila vaša pričakovanja pred obiskom, pred ten ko ste šli tja?«

Majda: »meni je glavno da se bom mela luštno. Drugih pričakovanj nisem imela. Tak mi je vseeno kaj bomo delali, glavno da se mamoj fajn«

Polde: »nisem imel posebnih pričakovanj. Meni se tudi zdi da je pomembno da se imamo lepo. Pa da se razumemo in me ne gleda kdo postrani. Veste jaz rad povem kaj si mislim, pa potem mi kdaj kdo kaj zameri«.

Majda: »ja če je res, potem vam nima kdo kaj zamerit«

Polde: »saj vete kakšni so ljudje. Da bi jim en starček govoril kako pa kaj« smeh

Barbara: »ja to mene tudi strah da bi si kdo mislil kaj bi taka stara ženska rada tam delala. Se bojim da bi bila napoti«

Majda: »ja seveda. Zato je medgeneracijski ali ka je to...za vse generacije...ka mamoj tudi mi kaj od tega«

Majda: »točno tak, saj mladim zdaj tak vseeno to...včasih se je to bole gledalo če je kakšen starejši kaj hodo okolikvrat«

Barbara: »ja saj se še zdaj gleda«

Majda: »eh mladi ne gledajo to več tak na to«

Barbara: »ja mladi nej, kakšni starejši pa še«

Majda: »naj gledajo« smeh

Barbara: »to je pa tudi res«

Moderator: »pa mislite, da so medgeneracijski centri zanimivi starejši generaciji? Bi/ste priporočili obiskovanje centrov tudi drugim ki jih poznate? Kako pa bi naprimer lahko pritegnili nove obiskovalce?

Polde: »mislim da je starejšim pomembno bolj to da se družijo. Da imajo nekoga s kom se lahko pogovorijo«

Silvija: »ja. Jaz če ne bi imela nikogar bi tudi rada šla tja. Vsaj ne bi bila sama, pa da bi me kdo nasmejal bi bil zadetek«

Majda »se strinjam z vama«

Barbara: »jaz tudi tak mislim ja«

Moderator: »Kaj pa vi Franc?«

Franc: »ja«

Silvija: »lahko bi šli drugič vsi skup tja..haha...bi šli na eno delavnico...lahko pa bi svojo naredili«

Polde: »še malo, pa boš res hotela spet iti«

Silvija: » ja, če se menimo o tem, pa mi je zanimivo...me zanima kaj še vse drugo delajo...saj ko enkrat greš ali pa kaj, je takoj lažje...lahko bi res enim bilo fajn, samo ne vejo tega...mogoče pa kaj takega delajo tudi tam, da bi mi bilo lušno«

Moderator: »kako pa mislite ka bi lahko pritegnili nekoga ki naprimer še ni nikdar obiskal centra?«

Silvija: »to kak bi komu rekla da naj pride?«

Moderator: »ja na primer. Ali pa kaj mislite da bi moglo kje pisati ali pa kaj, da bi radi starejši šli tja?«

Polde: »jaz bi mu rekel da mu plačam pivo če gre z mano« smeh

Majda: »ja pa še družbo bi meli tan...lahko bi pa v teh obvestilih ka jih dobivamo tudi to napisale«

Moderator: »obvestilih?...kakšne to mislite?«

Majda: »ja to ka se dogaja tu prinas nan ponavadi poštar prinesej...ka de se dogaja za celi mesec«

Moderator: aha, torej da bi po domovih prinesli letake ... ali vabila?

Majda: »ja, ka pa te«

Moderator: »kaj pa vi mislite Franc?«

Franc: »ne vem, s kakšno reklamo bi lejko...ne vem kak sen sploh izvedo za to. Znan pa da tu pri nas ne vemo dosta o tem, kaj se dogaja doj v mesti«

Barbara: »mi smo bole odrezani od sveta tan gorik«

Moderator: ka pa vi pravite Silvija

Silvija: »emm...lahko bi kaj preko društva upokojencev naredili reklamo. Ali pa bi na dom poslali kakšne reklame..kot ste že rekli. Drugo pa ne vem. Če bi kaj kdo rekel, ali pa na intenetu če kdo to spremlja«

Moderator: »ok...potem pa gremo naprej. Starostna sestava prebivalstva se skozi čas spreminja in preoblikuje. Zdaj pa me zanima kak vi gledate na te spremembe? Se vam zdi vloga medgeneracijskih centrov pomembna pri tem...da se starejši lahko vključujejo v aktivnosti kjer sodelujejo z mladimi? Če malo povete svoje mnenje..pa malo delite«

Majda: »kakša sestava? To ka je preveč upokojencev? Saj ges še nisen med njimi...haha...a zdi se mi važno... nas vsaj nemajo za na odpad...smo mi še tudi koristni, čeglih nejsmo tak mladi«

Franc: »ja eni mislijo da ko si v penziji da nisi več za nič. Jaz si vse sam pridelujem doma. Delam cele dneve čeglih sem v penziji...nehče more«

Polde: »meni se zdi lepo, da se generacije malo spoznavajo med sabo. Pa da se malo družijo«

Barbara: »kaj če mislijo da smo samo odveč. Jaz res ne vem če sploh ščejo da se poznamo«

Moderator: »zakaj pa mislite, da bi bili odveč?«

Polde: »saj po televiziji drugo ne kažejo kot to da nas je preveč«

Silivja; »ja to pa krizo..potem pa ni čudno da nas vsi gledajo postani«

Majda: »ja mladi nas mate tak malo za tak ne...samo mi tudi moremo živeti«

Moderator: »eh to pa ni res«

Majda: »ja kaj da ne. Ti ne...ali dosti pa ja«

Moderator: »ste drugi tudi takšnega mnenja, da se mladim zdite..em..odveč ali kako naj povem?«

Barbara: »eh ne...včasih pride tak dan, ka misliš ka je vse narobe..saj so pridni mladi«

Moderator: Franc?hm?

Franc: »ne, saj ne...včasih je omladina bole tak...saj smo mi tudi bili mladi enok«

Moderator: »ka pa se vam zdi da ste povezani z mladimi?«

Majda:»jaz mislin ka sen...hčerki me tude vsaki den pozoveta če nista doma. Pa pomagata mi tudi...odvisno pač kak so vzgojeni...pa tudi ge živijo..če so nege daleč, se tak nemrejo vidite vsaki dan...ali teden«

Franc: »meni tudi prinesejo če kaj nucan...nejsmo daleč doma«

Moderator: kaj pa pravite vi Polde..Silvija..Barbara?

Barbara: »ja so pridne...samo včasih je to načik bilo...čase so zdaj načišne«

Polde: »časi so se spremenili...nič,moramo to sprejeti, samo vseeno doma mislim da so še vedno bole vsi povezani, kot pa na ulici..ali pa eni niso..eni so..kak pač imajo...vsi imamo drugače«

Moderator: »pa mislite, da je pomembna ta povezanost starejši mladi?«

Majda: »ja seveda...saj sen že pravla...naj nas nimajo za kar tak. Malo več smo skoz dali kak oni. Pa lahko oni nas kaj navčijo, pa mi njih«

Polde: »to pa res. Eni mladi več nič ne vejo sami popraviti. Vse kar rabijo kar pokličejo mojstre za to«

Moderator: »naprimer?...kaj bi naprimer vi lahko naučili?«

Polde: »em...mene lahko naučijo delat z računalnikom bolj. Jaz pa ne vem. Lahko pokažem kak se dela rastlinjak. Silvija pa ve lepo kvačkati. Mislim da mladi tega ne vejo«

Moderator: »Že smo pri koncu počasi...zanima me še, kaj bi si sami želeli v prihodnosti glede medgeneracijskih centrov...em mislite, da je zadosti izvedenih delavnic v vašem kraju...bi spremenili kakšne dejavnosti v centru...bi dodali kakšne delavnice?«

Polde: »jaz bi dodal kakšne izlete in kakšne športne prireditve ker sem bolj športnik po duši

Silvija: ne bi nič dodajala...to naj povejo bolj tisti ki večkrat hodijo...jaz sem bila samo enkrat, videla da to ni zame, pa več ne grem. Lahko bi kakšne delavnice bile tako da bi mlade kaj učili kvačkati ali pa kaj. No če bi hoteli se naučiti«

Moderator: »kaj pa če bi hodili? Kakšne bi radi imeli?«

Silvija: »eee...kvačkanje...ne vem...kakšne te potopisne delavnice so v redu...pa če bi se lahko kaj učili na računalnik...ker Polde ga obvlada, jaz pa še ne...da bi kdo imel potrpljenje z mano to delati«

Moderator: »kaj pa vi Majda?«

Majda: »če bi kaj hotela spremeniti bi tak rekla tam. Ne vem...nisem o ten brodila. Ka pa ven. Mogoče bi kakšno delavnico dodala, samo se zdaj ne spomnim kaj točno. Saj je fajn, se trudijo...lahko bi jih edino več hodilo na delavnice. Pa nekaj sem slišala da so se menjavali taglavni«

Moderator: »ok, Barbara?«

Barbara: »jaz ne bi nič tak spremenila. Škoda mi je ka dosti ljudi ne vej za to hišo. Škoda. Ker eni bi mogovče radi šli pa ne vejo da je sploj tan, nej?«

Moderator: »torej bi si želeli bolj da bi bil prepoznaven medgeneracijski center?«

Barbara: »ja. Ker eni bi mogoče radi šli, pa so sami doma, pa ne vejo...eni vete so samo doma, pa nimajo nikoga tak da bi jim reko da grejo lahko tam. Ne vem...mogoče bi pa radi šli«

Polde: »saj jim te verjetno že kdo pove«

Barbara: »ja ne...če eni nimajo nikogar, pa potem jim tudi nihče ne pove. Razen če radio poslušajo ali pa kaj«

Majda: »ja to je res. Se strinjan...samo ne ven kak bi lahko ovače jim pravli ka naj grejo tja«

Moderator: »torej se vsi strinjamo, da je potrebna večja nekak prepoznavnost medgeneracijskih centrov?«

Vsi: »ja«

Polde: »lahko bi bili malo bolj znani ja...ker če meni ne bi ta kolega povedal za to, potem midva tudi ne bi vedela da kaj takega sploh je...ampak je težko verjetno..ker mladi se bolj družijo pa na onem...kaj je že...facebuku vse vidijo...mi smo pa že bolj na staro kopito«

Majda: »to je resam...ges tudi ne vem delati z računalnikom, tak ka čeglih je tan gor, mi nika ne pomaga to«

Polde: »jaz vem malo uporabljati računalnik...samo je res boljše po starem načinu..preko pošte domov to sporočati...lahko bi nas to tudi kaj učili ja«

Moderator: »Kaj pa bi še drugo spremenili?«

Franc: »ges ne bi nič spreminjal. Saj če kdo kaj šče jim tak lahko tam povej. Saj bojo verjetno ga upoštejali«

Majda: » ges bi pa mela rada več teh predavanj...ka je zanimivo ka kdo govori ge je bil pa kak je bilo«

Silvija: »no to pa bi šla jaz tudi še kdaj poslušat. Morava s Poldetom pogledati kaj jim piše da bodo imeli. Mogoče pa bodo kaj takega imeli še kdaj«

Moderator: »torej vas na koncu le lahko pričakujemo v kakšnem od centrov?«

Silvija: »ja to pa če bo kaj luštnega pa bom šla. Samo ne na one predavanja ko moreš govoriti...mam raje da drugi govorijo«

Moderator: »bi še kdo kaj dodal?«

Polde: » mislim da ne...Silvija ti?«

Silvija: »ne«

Vsi: »ne«

Moderator: »Barbara vi?«

Barbara: »ne...ne vem kaj še naj poven«

Polde: »smo ti vse rekli kaj smo hoteli...če je že konec?«

Moderator: »Tako je, prišli smo do konca našega pogovora...jaz sem vam lepo zahvaljujem za vaše sodelovanje pa vam želim lep dan še naprej...pa upam da vas nisem preveč mučila«